

**Svenskans *miljö, omständigheter* och *omgivning* och engelskans
environment, circumstances och *surroundings* – synonymer?
En jämförelse baserad på korpusanalys**

Saara Salminen
Tammerfors Universitet
Institutionen för språk- och översättningsvetenskap
Nordiska språk
Avhandling i nordiska språk som biämne
Våren 2008

Tampereen yliopisto
Kieli- ja käännöstieteiden laitos
Pohjoismaiset kielet

SALMINEN, SAARA: *Svenskans miljö, omständigheter och omgivning* och engelskans *environment, circumstances och surroundings* – synonymer? En jämförelse baserad på korpusanalys.

Sivuaineen pro gradu –tutkielma, 42 s. + liitteitä 19 s.
Huhtikuu 2008

Sivuaineen pro gradu –tutkielmassani käsittelen synonymiaa ruotsissa ja englannissa substantiivien *miljö, omständigheter, omgivning, environment, circumstances ja surroundings* avulla. Suomen kielessä sanojen vastineina ovat useimmiten *ympäristö* tai *olosuhteet*, minkä vuoksi niiden käyttäminen voi tuottaa ongelmia suomalaiselle, joka käyttää ruotsia tai englantia vieraana kielenä. Ennen tarkempaa analyysia esittelen tutkimuksen kannalta tärkeimmät kielitieteen alat, jotka ovat korpuslingvistiikka ja kontrastiivinen lingvistiikka. Näistä jälkimmäinen on korpusten käytön, ja siten eri kielten keskinäisen vertailun, lisääntyessä tullut jälleen ajankohtaiseksi. Lisäksi käsittelen synonymiaa pohtien, milloin kaksi sanaa voivat olla synonyymeja. Esittelen myös termin *kollokaatio*, joka liittyy siihen, miten tietyillä sanoilla on taipumus esiintyä tekstissä toistensa kanssa.

Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää, onko ruotsin sanojen *miljö, omständigheter ja omgivning* välillä synonymiaa ja missä lauseyhteyksissä synonymia ilmenee. Samaa tutkin englannin sanojen *environment, circumstances ja surroundings* välillä, minkä jälkeen vertaan ruotsin ja englannin mahdollisia eroja ja yhtäläisyyksiä. Tarkastelen, onko näiden sanojen kohdalla mahdollista havaita ekvivalenssia ruotsin ja englannin välillä, eli käyttäytyvätkö *miljö ja environment, omständigheter ja circumstances* sekä *omgivning ja surroundings* samalla tavoin synonyymisesti tai ei-synonyymisesti molemmissa kielissä.

Tutkimusmateriaalina olen käyttänyt molemmissa kielissä kolmea sanakirjaa sekä yhtä laajaa englanninkielistä ja kahta suppeampaa ruotsinkielistä korpusta. Sanakirjojen avulla luodaan korpustuloksille vertailupohja selvittämällä, miten sanojen merkitykset on kuvattu ja miten merkitykset ovat muuttuneet historiallisesta näkökulmasta katsottuna. Tulosten valossa ruotsin ja englannin kielten sukulaisuus tulee esiin mm. molemmille kielille tyypillisten vakiintuneiden ilmausten samankaltaisuudessa. Sanojen välillä on kuitenkin liikaa merkityseroja, jotta niitä voitaisiin kutsua täydellisiksi synonyymeiksi. Yksittäisissä tapauksissa tämä saattaa olla mahdollista. Ekvivalenssia ei myöskään ole löydettävissä sanojen *miljö ja environment* sekä *omgivning ja omständigheter* välillä, mutta *omständigheter ja circumstances* voisivat laajemman tutkimuksen niin todistaessa olla keskenään ekvivalentteja.

Avainsanat: korpuslingvistik, kontrastiv lingvistik, synonyymi, ekvivalens

Innehåll

1 Inledning	4
2 Teoretisk bakgrund	6
2.1 Synonymi	6
2.2 Kollokation	7
2.3 Kontrastiv lingvistik	8
2.4 Korpuslingvistik	9
3 Ordböckerna	9
3.1 <i>Miljö</i> i ordböckerna	10
3.2 <i>Omständigheter</i> i ordböckerna	12
3.3 <i>Omgivning</i> i ordböckerna	13
3.4 <i>Environment</i> i ordböckerna	14
3.5 <i>Circumstances</i> i ordböckerna	18
3.6 <i>Surroundings</i> i ordböckerna	20
4 Korpusarna	21
4.1 <i>Miljö</i> i korpusarna	24
4.2 <i>Omständigheter</i> i korpusarna	28
4.3 <i>Omgivning</i> i korpusarna	32
4.4 <i>Environment</i> i korpusarna	34
4.5 <i>Circumstances</i> i korpusarna	36
4.6 <i>Surroundings</i> i korpusarna	37
5 Jämförelse mellan svenskan och engelskan	38
6 Sammanfattning	40
Källor och litteratur	41
Bilagor	43

1 Inledning

The term 'synonym' is used about lexemes, if they have similar meanings and if they are interchangeable without affecting meaning in some context or contexts.
Gunnar Persson (1989:1)

Miljö och miljövard är centrala teman i dagens värld, vilket är ett skäl för att jag har valt att undersöka substantiv som har med dem att göra. Ett ännu viktigare motiv för att börja undersöka just svenskans *miljö*, *omständighet* och *omgivning* och engelskans *environment*, *circumstances* och *surroundings* är att många finskspråkiga har problem med användningen av dessa ord eftersom de kan översättas till finska som *ympäristö* eller *olosuhteet*, men problemet är att kunna välja det ord som passar bäst i kontexten. Målet med denna undersökning är att försöka redogöra för när det är lämpligt att använda dessa ord och om de är synonyma och på så sätt också utbytbara med varandra. Man bör dock noggrant överväga om termen *synonym* kan användas, eftersom Alan Partington (1998:46) säger: "every lexical item in the language has its own individual and unique pattern of behaviour". Utöver synonymiundersökningen jämför jag svenskan och engelskan med varandra för att se om det finns ekvivalens mellan de två språken, dvs. om synonymin fungerar på samma sätt i båda språken.

Materialet för min undersökning består av ordböcker och korpusar. Eftersom undersökningen koncentrerar på att jämföra två språk, finns det ganska mycket material att välja mellan. Man måste dock beakta att svenska och engelska material kan variera ganska mycket i storlek. För att få så exakta resultat som möjligt har jag valt två ordböcker per språk. Korpusar ger varierande resultat beroende på deras storlek och på vilka slags texter de innehåller och därför har jag använt en omfattande korpus i engelskan och två korpusar i svenskan, en omfattande och en mindre omfattande korpus. Material som används i denna avhandling behandlar jag närmare i avsnitten för ordböcker och korpusar (se 3 och 4 nedan).

Min avhandling baserar sig på teorier om korpuslingvistik och kontrastiv lingvistik. Korpuslingvistik är en aktuell forskningsgren som nuförtiden får stöd av kontrastiva studier eftersom korpusar allt mer har börjat användas i multilingvistiska studier. Kontrastiv lingvistik upplever alltså en renässans under de här senaste årtiondena med hjälp av korpuslingvistiken. De semantiska områden av synonymi och kollokation kommer också att behandlas kort i min avhandling (se kapitel 2 nedan).

Efter en teoretisk introduktion delar jag själva undersökningen upp i tre delar. Först undersöks och jämförs ordboksdefinitionerna på varje substantiv. På så sätt är det möjligt att forma en bas som korpusarna kan jämföras med. Vid sidan av hela kontexter i satserna visar

kollokationerna ofta på skillnader mellan ordens betydelse och användningssätt. Därför kommer korpuskonkordanserna att undersökas med vikt på dem. Svenskan och engelskan behandlar jag separat, men till slut anställer jag en jämförelse utifrån resultaten införskaffade i respektive språk. Detta för att se vilka skillnader som finns mellan de två besläktade språken och om det finns ekvivalens. Persson (1989:iii) säger: “as synonymy is a relation between predicates and not between words [...] such a relation can only be detected in context”. På grund härav kunde man anta att *miljö* och *environment* är relativt frekventa och har relativt likadana användningssätt för de uppfattas ofta ha anknytning till naturen, men också till många andra kontexter. Paret *circumstances—omständigheter* torde för det mesta ha en abstrakt betydelse, och *omgivning* och *surroundings* i sin tur en konkret betydelse. Det kan dock antas att det finns skillnader och problem med ekvivalensen mellan ordparen i svenskan och engelskan, speciellt om man tror på Sparck Jones’ (1986:75) kommentar till Ullmanns undersökning:

He interprets synonymy strictly as absolute synonymy, and then discusses the fact that words in natural language are often not synonymous in this sense, for instance because one word is more general than another, or because one word is more literary than another.

Min avhandling kommer att uppdelas i fem kapitel. För det första introducerar jag de viktigaste forskningsområden som ger stöd till analysen i kapitel 2. I kapitlen 3 och 4 presenterar jag materialet närmare och analyserar de resultat som jag får med hjälp av ordböckerna och korpusarna. Kapitel 5 ägnas åt diskussionen om resultaten och jämförelsen mellan svenskan och engelskan. Kapitel 6 sammanfattar de viktigaste resultaten och presenterar några förslag till hur ämnet kan undersökas vidare.

2 Teoretisk bakgrund

Forskningsområden som betonas i min undersökning är korpuslingvistik, kontrastiv lingvistik och de semantiska fenomenen synonymi och kollokation. Alla dessa områden har undersökts under en lång tid. Bara kontrastiv lingvistik är ett undantag eftersom de omfattande undersökningarna inom det området avtog på 1970-talet och fick gå åt sidan, medan andra grenar blev mer populära. Större elektroniska korpusar har dock kommit till som hjälpmedel i undersökningar först på 1970- och 1980-talen och därför har korpusmaterialen varit mycket olika och mer begränsade än idag. Biber (1998:1) har skrivit om undersökningar av språket som förekommer i naturliga kontexter; utan stora elektroniska korpusar har undersökningar av den här typen tidigare varit relativt svårt.

Jag var överraskad av att inse att det praktiskt sett inte finns några tidigare undersökningar som liknar min egen. Därför är det också svårt att göra jämförelser. Något i samma stil är Stig Johanssons (2003) studie om översättningsmotsvarigheter i norskan för det engelska verbet *spend* och några få andra artiklar i ämnet.

2.1 Synonymi

Synonymi har länge fascinerat människor, speciellt semantiker, översättare och de som studerar språkinläring, men en vanlig språkanvändare kan också tänka på de många olika betydelserna av ett ord någon gång. Frågan är om synonymin alls existerar. Många lingvister har skrivit om den, men det är ganska problematiskt att definiera synonymin. Vad är synonymi? Hur kan vi bestämma vilka ord som är synonyma och vilka som inte är det och varför?

Tognini-Bonelli (2001:34) skriver att det inte kan finnas synonymi i språk. Hon baserar sina argument på att även om två ord existerar är deras betydelser begränsade till specifika användningsområden. Enligt henne skulle betydelserna operera i speciella kontexter med specifika kollokationella profiler och pragmatiskt skulle de fungera olika i olika typer av text.

Cruse (1986:267) för sin del tycker att synonymi trots allt kan finnas eftersom han anser att två ord kan ha några små betydelseskilnader men ändå vara synonyma. Han anser att synonymer är lexikala enheter vars betydelser är identiska när det gäller centrala semantiska drag. Betydelserna skiljer sig endast, om de skiljer sig alls, när det gäller deras så kallade mindre eller perifera egenskaper. Cruse (2000:156) accepterar dock inte idén om

synonymi direkt utan att uppräknat några villkor för det. Han ser att saken inte är helt oproblematisht och säger:

If we interpret synonymy simply as sameness of meaning, then it would appear to be a rather uninteresting relation; if, however, we say that synonyms are words whose semantic similarities are more salient than their differences, then a potential area of interest opens up.

Det här är säkert värt att tänka på eftersom man kan undra varför två ord skulle ha utvecklats till synonymer utan att ett av dem blivit onödigt. Just av det skälet borde man använda termen *synonym* försiktigt eftersom Cruse och många andra lingvister har märkt att absolut synonymi i många språk är ett mycket ovanligt fenomen. Alan Partington (1998:46) stöder detta genom att säga: "every lexical item in the language has its own individual and unique pattern of behaviour". Han menar att varje ord kan variera i sin betydelse i olika situationer och ha olika konnotationer även om det kan ha samma referenter och användning som något annat ord i andra kontexter.

Lyons (1981:50) har uttalat sig om något som han kallar *near-synonymy*:

Many of the expressions listed as synonymous in ordinary or specialized dictionaries [...] are what may be called *near-synonyms*: expressions that are more or less similar, but not identical, in meaning.

På grund av det som Lyons och andra lingvister ovan har sagt, tror jag att det är säkrare att använda termen *när-synonymi* i den här avhandlingen eftersom orden som jag undersöker lätt kan visa sig bete sig på det sätt som beskrivs ovan av Lyons.

2.2 Kollokation

Kollokation är en naturlig del av språket för en modersmålstalare, men fenomenet kan vålla problem för dem som talar språket som sitt andraspråk. Aijmer och Alterberg (1991:125) stöder detta genom att säga:

The mental lexicon of any native speaker contains single-word units as well as phrasal units or collocations. Mastery of both types is an essential part of the linguistic equipment of the speaker or writer and enables him to move swiftly and with little effort through his exposition from one prefabricated structure to the next. A decisive characteristic of collocations is the predictable nature of their constituents: the presence of one of them will predict the presence of the other(s).

Termen *kollokation* introducerades av J. R. Firth för flera årtionden sedan och har sedan dess varit en central term bland lingvister och i korpuslingvistisk undersökning ända till idag. Firth (1957:35) säger: "[w]e must take our facts from speech sequences, verbally complete in themselves and operating in contexts of situation which are typical, recurrent, and repeatedly observable". Därför kan alla ordkombinationer inte kallas kollokationer utan termen används för ord som förekommer tillsammans särskilt ofta såsom *dark + night* och *blond + hair*.

När Kjellmer (1987:134) skriver om engelska kollokationer påpekar han att de är centrala textelement. Han säger till och med: "[i]n fact, they account for a very high proportion of almost any running text in modern English". Det här är ett intressant påstående eftersom det låter som en generalisering, även om andra lingvister inte direkt har skrivit något om det. Om man vill kan man dock se följande argument av Sinclair (2003:57) som ett stöd för det som Kjellmer har sagt:

Words influence each other, pass judgements on each other, and lay down guidelines for each other's interpretation. One word can prepare the reader or listener to receive another one that comes just a little later, and to understand it in a certain way.

2.3 Kontrastiv lingvistik

Kontrastiv lingvistik förlorade sin popularitet som en viktig vetenskapsgren någon gång på 1970-talet, men har börjat bli allt mer populärt igen. Skälet bakom det här är att mångspråkiga korpusar har kommit till, blivit mer omfattande och börjat användas allt mer. Johansson gjorde sin korpuslingvistiska kontrastiva studie om engelska och norska verb 2003 och skrev sin artikel om mångspråkiga korpusar 2007. Han skriver även att "[o]ne of the most significant recent trends is the development of multilingual corpora for use in cross-linguistic research, both theoretical and applied, which promises to lead to a revitalization of contrastive linguistics" (Johansson 2003:31). Förhållandet mellan korpusar och kontrastiv lingvistik betonas också av Filipović (1984:113) som tycker att kontrastiva analyser inte kan göras utan korpusar:

Today it is generally accepted that not one important part of language can be contrastively analysed without precise data on distribution. We cannot obtain such data from just any sort of language material, collected in an ad hoc manner, but only from a well organized corpus.

2.4 Korpuslingvistik

Johansson (2003:31) skriver att “the meeting of contrastive linguistics and the new approach to the study of language [...] is generally referred to by the term corpus linguistics.” Under de sista decennierna har datorerna blivit en del av lingvistikens genom att korpusar inte längre används manuellt. Många teoretiker verkar vara överens om att korpuslingvistik snabbt har ökat i popularitet och den har tagits i bruk som hjälpmedel på många sådana områden i språkstudierna som tidigare inte verkade behöva den.

Det som anses vara viktigast inom korpuslingvistik är att man studerar språkanvändning, språklig variation och förändring samt språkinläring (Kennedy 1998:8). Kennedy påpekar också att korpuslingvistik har en deskriptiv funktion genom att den koncentrerar sig på att “make use of computerized corpora to describe reliably the lexicon and grammar of languages, both of the linguistic systems we use and our likely use of those systems”. Detta betyder att man i deskriptiv korpuslingvistik inte bara studerar det som sägs eller skrivs, var, när och av vem, utan hur ofta specifika former används (Kennedy 1998:9).

McEnery och Wilson (2001:103) anser att korpusar är en viktig del av språkstudier eftersom användning av korpusar liknar mycket användning av empirisk data över huvud taget. Genom att använda empirisk data kan en lingvist göra objektiva argument om språket utan att sina egna antaganden stör tolkningen.

Det finns två viktiga citat som konkluderar den här delen. Christian Mair (1992:99) summerar Wallace Chafes idéer om det som korpuslingvistik är:

The object of corpus linguistics is not the explanation of what is present in the corpus, but the understanding of language. The aim of the corpus is not to limit the data to an allegedly representative sample but to provide a framework to find out what questions should be asked about language in general.

Kennedy (1998:8) säger att typiskt för korpuslingvistik är att den inte handlar om vilka ord, konstruktioner eller användningssätt som är möjliga i ett språk, utan att den också handlar om vad som är sannolikt.

3 Ordböckerna

De moderna betydelseerna och användningssätten av *miljö*, *omständigheter* och *omgivning* har analyserats med hjälp av *Svensk Ordbok* (utarbetad vid Göteborgs universitet) och *Bonniers Svenska Ordbok* (hädanefter förkortade som SVO och BSO). De engelska substantiven

environment, *circumstances* och *surroundings* har jämförts med hjälp av två engelska ordböcker: *the New Oxford Dictionary of English* och *the Longman Dictionary of Contemporary English* (förkortade som NODE och LDOCE). Ytterligare har ordens etymologi undersökts med hjälp av *Svenska Akademiens Ordbok* (SAOB) och *Oxford English Dictionary* (OED) för att få fram hurdan historien användningen av orden har. Det kan hända att användningen och ett antal olika betydelser av ett ord har minskats under åren medan ett annat ord kan ha fått nya användningssätt.

En viktig sak när man jämför ordböcker är ordningen som betydelserna intar. Eftersom ordböckerna oftast listar betydelserna enligt vad som är mest och minst frekvent, är det intressant att se om det finns skillnader mellan ordböckerna. Ordboksdefinitionerna ingår i sin helhet i bilagorna. Det finns en tabell även på varje ord som behandlas, vilket borde underlätta jämförelsen mellan ordböckerna.

3.1 Miljö i ordböckerna

Tabell 1 nedan presenterar en översikt om användningen av *miljö*. Numreringen i vänstra spalten motsvarar numreringen i fullständiga ordboksdefinitionerna. Till exempel alla beskrivningar som finns under definition 1 finns under den första och viktigaste definitionen också i ordböckerna. Likadana tabeller kommer att finnas inför beskrivningen av varje substantiv.

	SVO	BSO
1	omgivande förhållanden (särsk. inverkan på ngn/ngt; ngn spec. aspekt på omgivningen)	omgivning, yttre förhållanden som påverkar ngn/ngt
		fysisk (vatten, luft, mark, byggnader...)
		psykisk (människor runt oss)
2	omgivande (ursprunglig) natur (positiv värdeladdning)	(mer konkret) (typ av) omgivning

Tabell 1. Definitionerna på *miljö* i SVO och BSO.

SVO och BSO motsvarar varandra ganska bra eftersom båda ordböckerna beskriver ordet *miljö* med ungefär samma ord; den första definitionen har med *förhållanden* att göra och den andra definitionen beskriver något mer konkret. BSO verkar dock vara lite mer exakt eftersom

där lyfts fram betydelseerna 'fysisk miljö', som kan ha inverkan på människan och 'psykisk miljö'. 'Den psykiska miljön' kan anses som ett slags social omgivning där t.ex. en människas sociala krets kan påverka hennes psykiska utveckling eller beteende. Det kan dock anses att en fysisk miljö också kan ha inverkan på människan, men på något annat sätt. Till exempel är det säkert stor skillnad i både mentaliteten och det fysiska utseendet på en människa som bott hela sitt liv i ett djungel och en som är storstadsbo. Därför kan man säga att både en fysisk miljö och en psykisk miljö har någon slags inverkan på en människa, en växt eller ett djur. Inverkandet kan hända antingen mentalt genom att förändra personaliteten eller beteendet eller konkret fysiskt genom att påverka det fysiska utseendet. Då är det också logiskt att BSO har placerat båda betydelseerna under samma definition.

Båda definitionerna i SVO låter ganska konkreta eftersom den inte nämner någon betydelse som skulle peka på något mentalt eller socialt. I alla fall noterar den också att den första betydelsen används när "omgivande förhållanden" anses ha en inverkan på någon eller något. I samband med detta nämns det i ordboken att den här betydelsen kan användas när man talar om någon speciell aspekt på omgivningen. Eftersom det inte finns några exempel på detta, blir det lite oklart vad som menas med den där anmärkningen.

Vad som gäller den andra betydelsen är det fortfarande skillnad mellan SVO och BSO. SVO talar om 'omgivande (ursprunglig) natur' medan betydelsen i BSO är '(mer konkret) (typ av) omgivning'. Tyvärr finns det inga exempel på denna betydelse heller, men det är ganska klart här att båda ordböckerna hänvisar till den konkreta omgivande naturen.

I SAOB finns det även andra, äldre betydelser, till exempel när *miljö* används för att hänvisa till 'människor av (ointressant) genomsnittstyp' och den ger följande exempel: "Massan har sin Strauss, .. "gräddan" sin Mozart .., för att ej tala om den stora, fadda miljön som ränner efter Bellini." SAOB noterar dock att denna användning är föråldrad och bara gäller enstaka förekomster. När orden används under en stor tidsutsträckning kan deras betydelse förändras eller nya betydelser kan förekomma. Eftersom *miljön* i betydelsen 'människotyp' har förekommit bara sporadiskt kan man egentligen säga att ordet har fått nya betydelsenyanser efter 1800-talet hellre än att ha förlorat något. Enligt SAOB har man mest använt *miljö* i betydelseerna

- de yttre förhållanden som (enl. miljöteorien) anses utöva en avgörande inverkan på
ngns
- (l. ngts) utveckling
- den omgivning (av natur- l. samfundsförhållanden) vari man rör sig o. värkar
- omvärld
- atmosfär.

3.2 Omständigheter i ordböckerna

Det blir klart i tabell 2 nedan att SVO har givit bara en kompakt definition för *omständigheter* medan BSO ger så många som fyra.

	SVO	BSO
1	sakförhållande som har betydelse i (visst) sammanhang	förhållande, villkor, händelse runt en annan
2		”leva i små omständigheter”
3		”förmildrande omständigheter”
4		”under inga omständigheter”

Tabell 2. Definition på *omständighet* i SVO och BSO.

När det gäller *omständigheter* beskriver SVO och BSO ordet på mycket olika sätt. För det första har båda ordböckerna givit den singulara formen istället för den plurala som är mera använd såsom man kommer att se i korpusanalysen. SVO ger ett ganska stort antal exempel under en och samma definition, ’sakförhållande som har (beledsagande) betydelse i (visst) sammanhang’, till exempel ”ett bra resultat med tanke på omständigheterna” och ”jag kommer under alla omständigheter”. Ett skäl för variationen i definitionen av ordet *omständighet* kan vara att det används i singularis och pluralis på något olika sätt, vilket också sker i engelskan som vi kommer att se i fortsättningen. Ordboksförfattarna verkar ofta ha olika åsikter om definitionen av det här ordet, vilket vållar problem för den som analyserar ordböcker. Det kan ibland vara svårt att bestämma vilka betydelser som borde förenas med singulara och plurala former.

BSO ger sammanlagt fyra definitioner. Det som är intressant här är att exemplet *under inga omständigheter* har nästan samma betydelse som den första definitionen; bara formen är i pluralis. *Under alla/inga omständigheter* är ett idiomatiskt uttryck och förändrar inte betydelsen av *omständigheter*. Detta blir klart när man tänker på det som *omständigheter* betyder i det här sambandet. Betydelsen är klart den samma som BSO ger som den första definitionen: ’förhållande, villkor, händelse runt en annan’.

Uttrycket *leva i små omständigheter* som ges under definition 1 i SVO har en helt annan betydelse och användning än de andra exemplen och därför kunde det kanske ha sin egen definition. *Förmildrande omständigheter* har *omständighet* i singularis som bas och har därför en annan betydelse än vad som är relevant för min undersökning. Detta kommer ändå

att beaktas senare när de svenska och engelska orden jämförs. Ett annat mindre använt exempel i SVO är *råka i omständigheter* som betyder 'bli gravid'.

Enligt SAOB har *omständighet* varit i användning längre än miljö och omgivning eftersom de första beläggen på användning av *omständighet* är från första hälften av 1500-talet, till exempel:

Huru wij vpräkna skulle alla wora synder medh alla theres **vmstendigheeter** (thz er) huru, j huadh motto och j huadh tijdh och stadh sådana synder bedreffna wore. (Olaus Petri, 1528)

Omständigheter eller *vmstendigheeter* har betydelsen 'berätta/uppräkn/notera/ överväga ngt med (alla) dess omständigheter/enskildheter', som är nu ålderdomligt. Det här exemplet liksom de flesta äldre exemplen är nästan obegripliga för en modern läsare och jag kommer inte att behandla dem i fortsättningen.

3.3 Omgivning i ordböckerna

Som vi ser i tabell 3 har både SVO och BSO givit bara en definition för ordet *omgivning*.

	SVO	BSO
1	sammanfattning av förhållanden/företeelser runt omkring ngt	det eller de som omger en

Tabell 3. Definition på *omgivning* i SVO och BSO.

Det finns inte mycket att säga om *omgivning* eftersom ordböckerna ger likadana definitioner för ordet. BSO ger dock en mer konkret definition 'det eller de som omger en', som kan peka på antingen något konkret som natur och byggnader eller på något abstrakt, till exempel mänskliga kontakter eller något slags atmosfär. Detta kan man påstå på grund av att den fullständiga definitionen i BSO förklaras med orden "trakt, grannskap, miljö" och "umgänge". SVO har för sin del en definition som kan förstås i konkret eller abstrakt betydelse och ordboken ger exempel som "omgivningshygien", "stadens vackra omgivningar" och "hennes självmord kom inte förvånande för omgivningen". "Omgivningshygien" kunde nästan ses som en hänvisning till naturen medan i det sista exemplet används ordet *omgivning* för att hänvisa till en människokrets runt någon.

Det är lite överraskande att *omgivning* i många ordböcker ges under definitionen för verbet *omgiva*. Detta händer till exempel i BSO och SAOB och kan bero på att ordets användning är mycket mer avgränsad i jämförelse med miljö och omständigheter. En anledning kan vara att *omgivning* verkar användas i samma slags kontexter som verbet *omgiva* och därför inte har sin egen definition.

De första exemplen på *omgivning* i SAOB är för det mesta från 1800-talet. Då har ordet använts i mer konkreta kontexter än i dag, såsom i betydelsen 'konkret beteckning för ngt som befinner sig omkring ngt/ngn, ngt som höljer eller avgränsar ngt'. SAOB ger följande exempel från 1836: "(Människo-) Äggets skal eller omgifning". Ett annat exempel på en betydelse som inte har någon definition i SAOB är "(Trävirkets) Omgifning med eller inpackning i främmande ämnen, såsom lera, näffver m.m." från 1856.

De första exemplen på *omgivning* i den betydelse som är relevant för min undersökning är från slutet av 1800-talet och början av 1900-talet. SAOB definierar ordet: 'område l. bebyggelse omkring en plats l. sammanfattningen av de föremål l. personer som befinna sig omkring ngn l. ngt' och ger följande exempel:

- Han började vid dagsljuset närmare betrakta sin **omgifning**. (1831)
- Glad hon tog dem [dvs. buketterna] mot af sin **omgifning**. (1881)

SAOB tillägger, att när ordet används i pluralis är betydelsen '(områden eller trakter i) området kring en plats'. Ett exempel på detta är från 1884 "Göteborg med omgifningar". Det är överraskande att SVO och BSO inte har noterat att ordets betydelse kan variera beroende på om det används i singularis eller pluralis.

3.4 *Environment* i ordböckerna

Även om man ofta tänker på naturen när man hör ordet *environment*, har både NODE och LDOCE givit andra definitioner som de viktigaste. Tabell 4 visar att båda engelska ordböckerna har ställt en abstrakt betydelse av *environment* som den viktigaste. NODE har till och med valt att ge tre underdefinitioner för den första definitionen: (1a) abstract circumstances, (1b) setting in which people function och (1c) computing. På detta sätt visar NODE att alla de här tre betydelserna borde anses som de viktigaste.

	NODE	LDOCE
1a	abstract circumstances	situations influencing people
b	setting in which people function	
c	computing	
2	natural world	natural world

Tabell 4. Definition på *environment* i LDOCE och NODE

Både NODE och LDOCE har alltså ställt sist de betydelser som har med natur att göra. NODE ger följande definition: 'the natural world, as a whole or in a particular geographical area, especially as affected by human activity', medan LDOCE definierar *environment* som 'the air, water, and land in which people, animals, and plants live'. När dessa två definitioner jämförs verkar definitionen i NODE vara mer värdeladdad än den i LDOCE eftersom det talas om påverkan som människor har på naturen. Hela definitionen i NODE är "the natural world, as a whole or in a particular geographical area, especially as affected by human activity".

När det emellertid gäller den viktigaste betydelsen, dvs. den första definitionen, är ordböckerna inte längre lika enhälliga. NODE har följande definition: 'the surroundings or conditions in which a person, animal or plant lives or operates', vilket betyder någonting ganska abstrakt och neutralt. Eftersom ordboken nämner djur och växter kunde den här definitionen också anses hänvisa till naturen. Det sägs ändå inte i den första definitionen om *environment* i denna betydelse kunde ha inverkan på människor eller djur, medan LDOCE har följande definition: 'all the situations, events, people etc that influence the way in which people live or work'. I själva verket ligger betydelsen ganska nära *omständighet* som ofta används i situationer där man vill betona den påverkan som omgivningen eller miljön har på människor, djur eller växter. Den första definitionen är därför närmare en social miljö och inte lika abstrakt som definitionen i NODE.

LDOCE har bara givit de två betydelser som finns i tabell 4, men NODE har även inkluderat 'the overall structure within which a user, computer, or program operates' som har med datatekniken att göra, och 'the setting or conditions in which a particular activity is carried on', till exempel, *work environment*.

Enligt OED användes ordet *environment* för första gången av Philemon Holland år 1603 i följande fras: "I wot not what circumplexions and environments", där ordet *environment* är en översättning från grekiskans περιελεύσεις [perie'lefsis]. Denna användning har fått definitionen 'the action of enviroing; the state of being enviroined' (på svenska

ungefär 'att omge; att vara omgiven av ngt'). Det är dock intressant att Holland använder ordet i pluralis. Tyvärr är det omöjligt för mig att avgöra om användningen av pluralis var vanlig på 1600-talet på grund av det här enda exemplet i OED.

En betydelse som får ganska många exempel är den konkreta betydelsen (2a i OED) 'that which environs; the objects or the region surrounding anything' (ngt som omger ngt; de föremål eller den region som omger ngt). Detta kommer fram i texter av Thomas Carlyle ungefär år 1830:

- Baireuth, with its kind picturesque **environment**
- The whole habitation and **environment** looked ever trim and gay.

I modern engelska skulle jag gärna substituera *environment* med *surroundings*, åtminstone i den första satsen.

En annan betydelse som *environment* har är 2b i SAOB: "the conditions under which any person or thing lives or is developed; the sum-total of influences which modify and determine the development of life or character". Exempelen på den här definitionen varierar mellan åren 1827 och 1881, men jag skulle säga att denna betydelse kan användas även i modernt språk, till exempel inom naturvetenskap. Om man tittar på de följande exemplen märker man inte någon större skillnad. Det första är taget ur OED och användes år 1874, och de två andra exemplen är aktuella och tagna ur British National Corpus:

- The organism is continually adapted to its **environment**. (OED)
- Another approach has been to consider how a monster or family of monsters, if they did indeed exist in the loch, might be able to survive in a **freshwater environment**. (BNC)
- The parasite itself is oval in shape and possesses eight whiplike hairs or flagella (hence Octo `eight --; mitus), of which two are particularly elongated and are used to propel the organism through its **watery environment**. (BNC)

I den ovannämnda betydelsen ger OED ett intressant exempel från 1827:

- In such an element with such an **environment of circumstances**.

Eftersom frasen är så kort är det svårt att gissa vad författaren menar, men det är möjligt att *environment of circumstances* kunde ersättas med *conditions* (förhållanden). Betydelse 2c har med fonetiken att göra:

- There was evidently a phonemic distinction between forms which ultimately had the assibilated consonant and those which did not, even in the **environment** of front vowels.

Environment med hänvisning till fonetiken började användas på 50-talet och det sista exemplet är från 1966. Det är sannolikt att ordet inte har använts efter det för det finns inga exempel på en sådan betydelse i de korpuskonkordanser som jag har undersökt.

En annan betydelse som inte finns i NODE eller LDOCE är 2d i OED. Den är likaså ganska ny (några exempel mellan 1962 och 1979) och den definieras som 'a large structure designed to be experienced and enjoyed as a work of art with all (or most) of one's senses while surrounded by it, rather than from outside'. I denna betydelse är *environment* även använt i pluralis. Det är dock intressant att ordet *environment* i många fall framställs inom citationstecken såsom i följande satser:

- About the only idea that everyone present did agree on was Whitman's suggestion that the Pepsi pavilion be an '**environment**' in which visitors could create their own experience.
- Along Haight Street the trees are decorated with Japanese parasols to create '**environments**'.

På 1960-talet började man använda *environment* som adjektivattribut i stället för den längre formen *environmental*. OED ger följande exempel:

- The future of cities should be conceived as a patchwork of '**environment areas**' of residence, commerce or industry from which traffic other than that concerned with the area would be excluded.
- A house to Bucky is an **environment control**.

År 1993 lade OED till en nyare betydelse som har med ADB att göra:

- Several programming methods in a LISP **environment** can be summarized as involving the use of superimposed languages.

- Windows and GEM are bundled with the machine, giving the user a choice of **environments**.

Det verkar som om *environment* började användas i officiella kontexter någon gång under 1960- och 1970-talen. I officiella kontexter framkommer ordet *environment* med ord eller fraser såsom *Minister of the Environment* eller *Secretary of State for the Environment* eller i konstruktioner som *(the) department of (the) environment*, till exempel. Detta är dock mitt eget antagande eftersom jag bara har ett exempel på det officiella användningssättet i OED:

- Mr. Walker defines role of **environment** minister. (1970)

3.5 *Circumstances* i ordböckerna

NODE och LDOCE ger mycket likadana definitioner för ordet *circumstances*. Definitionerna 1a, 1b och 2 i NODE motsvarar definitionerna 1, 4 respektive 5 i LDOCE, men LDOCE har dock tillagt att uttrycken *under/in no circumstances* och *under/in the circumstances* borde ges separata definitioner.

	NODE: < <i>circumstance</i> > <i>usu</i> <~s>	LDOCE: < <i>circumstances</i> > (<i>plural</i>)
1a	fact relevant to an event/action	conditions affecting a situation/action/event
b	fact causing sth to happen	
2	state of financial/material welfare	“under/in no circumstances”
3		“under/in the circumstances”
4		uncontrollable facts influencing people
5		situation with regard to wealth (old-f.)

Tabell 5. Definition på *circumstances* i NODE och LDOCE.

På samma sätt som svenskans *omständigheter* är *circumstances* mest använt av de engelska substantiven. På samma sätt som *omständigheter* verkar *circumstances* vara lite mer problematiskt därför att ordböckerna har olika synpunkter på om ordet borde stå i singularis

eller i pluralis. Uppslagsordet i NODE är i singularis, men det finns också en anteckning där det sägs att ordet oftast används i pluralis (se tabell 5 ovan). LDOCE har inget uppslagsord i singularis utan har valt den lättaste utvägen och ger bara pluralis, vilket inte heller är helt korrekt för *circumstance* och *circumstances* har olika betydelse. Det behandlar jag i kapitel 4.

Betydelserna 1a i NODE och 1 i LDOCE verkar stå ganska nära varandra även om NODEs användning av singularis stör jämförelsen. Det är skillnad mellan betydelserna 1b i NODE och 4 i LDOCE eftersom *circumstance* enligt NODE kan orsaka någon händelse ('an event or fact that causes or helps to cause something to happen, typically something undesirable'), medan LDOCE säger att *circumstances* är någonting som har en inverkan på människornas liv (the combination of facts, events etc that influence your life, and that you cannot control). Kanske beror den här skillnaden på att NODE talar om den singulara formen *circumstance* som kan användas som beskrivits ovan.

LDOCE har valt att räkna *under/in no circumstances* och *under/in the circumstances* som separata betydelser, vilket är lite tvivelaktigt. Enligt min mening har ordet *circumstance* eller *circumstances* ungefär samma betydelse som till exempel i definitionerna 1 ('conditions affecting a situation/action/event') och 4 ('uncontrollable facts influencing people') i LDOCE. Riktigheten i detta diskuterar jag närmare i avsnittet om korpusar (se 4.5 nedan).

Ordböckerna listar också definitionen som har med den materiella välfärden att göra, dvs. definitionerna 2 i NODE och 5 i LDOCE. Ett exempel på detta kunde vara satsen i NODE: 'the artists are living in reduced circumstances' (se bilaga 5). LDOCE är dock mer exakt genom att notera att denna användning nuförtiden är gammaldags.

Circumstances är det äldsta av de tre engelska orden, och det verkar som om den singulara formen var mer frekvent när ordet började användas. Det förekommer också i varierande former, till exempel *cyrcumstaunce*, *circumstaunce* och *cercumstans*. Den äldsta betydelsen är 'the logical surroundings or 'adjuncts' of an action; the time place, manner, cause, occasion, etc, amid which it takes place' (2a i OED) och detta bruk har sitt ursprung i början av 1200-talet. OED noterar att den ovannämnda betydelsen är tillämplig endast på den plurala formen och att *circumstance* i singularis har betydelsen 'any one of these conditioning adjuncts'. De äldsta exemplen i OED är relativt obegripliga för en modern läsare. Exemplena nedan är lite nyare, från 1603 respektive 1754:

- Neither in time, matter, or other **circumstance**.
- Unless the different Time be a **Circumstance** which has influence.

Betydelsen här har dock inte relevans för mitt undersökningsmaterial. Den fungerar ändå som ett exempel på att ordet *circumstance(s)* har haft olika användningssätt tidigare. Eftersom det sista exemplet på *circumstance* i den här betydelsen är från 1754 i OED, antar jag att betydelsen inte längre används. Den är alltså ett exempel på en betydelse som har försvunnit och kanske ersätts i dagens språk av andra ord.

Definitionerna 3, 4a och 5 är mer relevanta för min undersökning:

- (3) The adjuncts of a fact which make it more or less criminal; or make an accusation more or less probable
- *We have nought but **circumstances** to charge her with, about her husband's death.* (1612)
- (4a) The 'condition or state of affairs' surrounding and affecting an agent; esp. the external conditions prevailing at the time. (Now usually pl.)
- *Every Hypocrite..under the same **Circumstances** would have infallibly treated Him with the same Barbarity* (1665)
- (5) Condition or state as to material welfare, means. Now always pl. in "easy, good, reduced, straitened, circumstances", etc.
- *When men are easy in their **circumstances**, they are naturally enemies to innovations* (1716)

OED gör en mycket viktig anmärkning som inte finns i de andra ordböckerna; den märker att en enda situation uttrycks med *in the circumstances* och en händelse som påverkas av något med *under the circumstances* ("a mere situation is expressed by 'in the circumstances', action affected is performed 'under the circumstances'"). Det kommer att vara intressant att se hurdana användningskontexter finns i korpusarna eftersom i OED anses att prepositionerna *i* och *under* gör betydelseskilnaden, medan enligt LDOCE är det inte prepositionerna utan det som kommer mellan prepositionen och ordet *circumstances*, alltså om uttrycket är *under/in no circumstances* eller *under/in the circumstances*.

3.6 Surroundings i ordböckerna

Användningen av *surroundings* är en hel del mer begränsad än användningen av *environment* och *circumstances* och ordböckerna ger bara en definition för den. Som vi ser i tabell 6 nedan är den enda skillnaden mellan ordböckerna att LDOCE ger en konkretare definition än NODE, som använder ord som *conditions* vilket gör att betydelsen blir mycket mer omfattande än i LDOCE.

	NODE	LDOCE
1	the things and conditions around a person or thing	the objects, buildings, natural things etc that are around a person or thing at a particular time

Tabell 6. Definition på *surroundings* i NODE och LDOCE.

Betydelsen i LDOCE bara beskriver konkreta saker omkring en person eller en sak och ordboken ger inga exempel på ordets användning. NODE för sin del har följande exempelfras: ”I took up the time admiring my surroundings”.

Surroundings är ett relativt nytt ord i jämförelse med *environment* och *circumstances*. Definitionerna 3 och 4a i OED är fortfarande i allmänt bruk:

- (3) those things which surround a person or a thing, or in the midst of which he or it (habitually) is; things around (collectively); **environment**
The place remained comparatively rural in point of size and surroundings. (1861)
- (4a) persons surrounding or attending upon a person
I have now received particulars of the death from the immediate surroundings of the King. (1894)

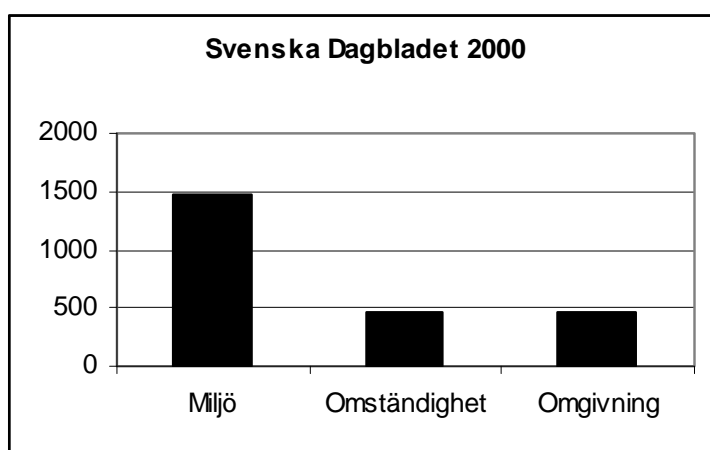
Exemplet på definition 3 härrör från 1861 och det är intressant att märka att *surroundings* är associerat med *environment*. Här, såsom i många andra fall, kan *surroundings* och *environment* vara utbytbara.

4 Korpusarna

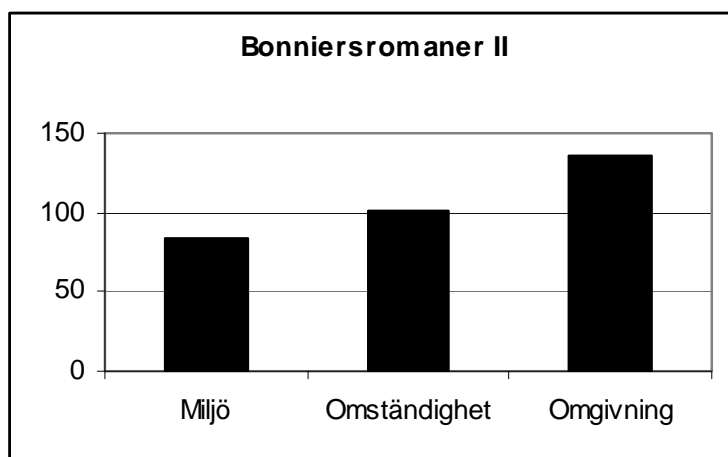
Korpusar som jag använt i min undersökning är *British National Corpus* (förkortad som BNC) och två mindre omfattande svenska korpusar på Språkbanken (utarbetad vid Göteborgs universitet): *Svenska Dagbladet 2000* (förkortad som SVD) och *Bonniersromaner II* (förkortad som BR II). BNC är ett av de största korpusarna i engelskan och den innehåller ca. 100 miljoner ord. SVD innehåller Svenska Dagbladets hela årgång från 2000 och omfattar cirka 13 miljoner ord. BR II där 60 romaner utgivna på Bonniers förlag år 1980-81 har samlats, omfattar ungefär 4 miljoner ord. Den övervägande delen av korpusen utgörs av svenska romaner i original. Resten består av översättningar för det mesta från engelska. Orsaken till mitt val av precis SVD och BR II är att de består av texter uttagna av olika slags texter, vilket gör att korpusarna ger så allmänna resultat som möjligt. SVD, som innehåller

olika slags artiklar, omfattar texter bl.a. inom politik, idrott, vetenskap och ekonomi. BR II för sin del fungerar som ett tillägg med fiktiva texter. De svenska korpusarna är betydligt mindre än BNC, men antalet skönlitterära och informativa texter är mer eller mindre i balans mellan engelskan och svenskan.

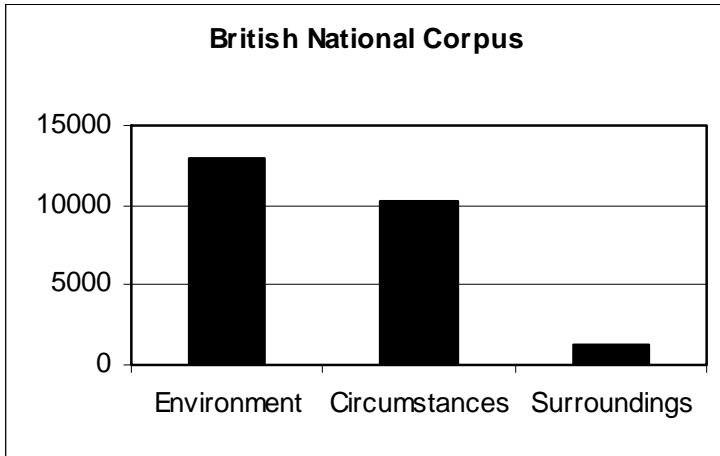
Eftersom det redan finns relativt goda tvåspråkiga korpusar skulle det ha varit intressant att se hurdana resultat de ger. English–Swedish Parallel Corpus (ESPC; utarbetad vid Göteborgs och Lunds universitet av Karin Aijmer och Bengt Altenberg) är den enda tvåspråkiga korpus som finns mellan svenskan och engelskan, men den har inte tagits med i min undersökning eftersom resultaten inte skulle vara tillräckligt pålitliga på grund av dess begränsade storlek. ESPC omfattar ungefär två miljoner ord och innehåller engelska originaltexter med översättningar till svenska och vice versa. I jämförelse med antalet ord i BNC, SVD och BR II verkar två miljoner ord vara litet om man vill få pålitliga resultat i ett språk och väldigt litet om man jämför två språk. Nedan tabeller på hur orden i båda språken distribueras i SVD, BR II och BNC:

Tabell 7. *Miljö, omständighet och omgivning* i SVD.

Tabell 8. *Miljö, omständighet och omgivning* i BR II.

Tabell 9. *Environment*, *circumstances* och *surroundings* i BNC.

Det är lättare att behandla BNC och de engelska exemplen av två orsaker. För det första är det möjligt att avgränsa antalet träffar till 50 rader i BNC, medan jag i de svenska korpusarna skulle vara tvungen att undersöka alla rader som finns. Av det här skälet har jag bestämt mig för att utesluta alla sammansättningar (t.ex. miljöparti, -partist, -lagstiftning osv.) och undersöka endast varannan rad när det gäller *miljö(n)* och *omständigheter(na)* i SVD.

För det andra har *environment*, *circumstances* och *surroundings* olika betydelser i singularis och pluralis, och det är bara den bestämda artikeln *the* som skiljer mellan bestämd och obestämd form. *Surroundings* används alltid i pluralis i mitt material och *environment* oftast utan artikel (*an*) i obestämd form. *Circumstance* kan ibland ha obestämd artikel, men i så fall är det oftast fråga om ett annat användningssätt än det som jag undersöker, till exempel:

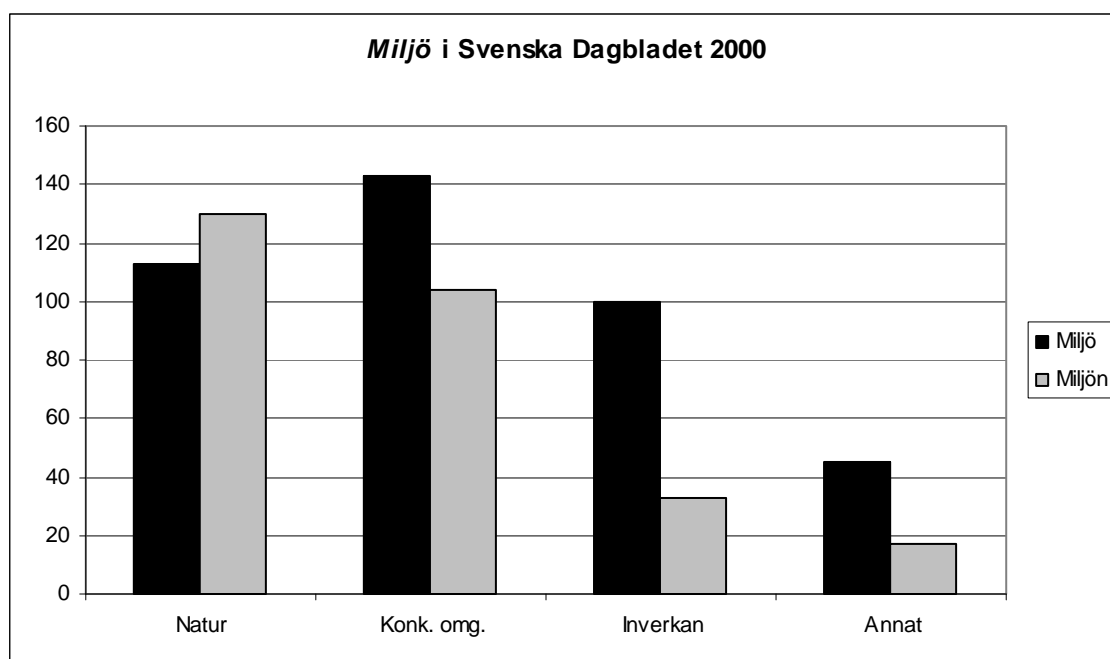
Worst of all there was very little interlocking between separate communes, **a circumstance** which was reflected in these peasants' lack of political cohesiveness in the Dumas. (A64 543)

I exemplet ovan har ordet *circumstance* betydelsen 'a condition, fact, or event accompanying, conditioning, or determining another' (ett förhållande, faktum eller en händelse som medföljer, begränsar eller bestämmer en annan) som ges i *Merriam-Webster Online Dictionary*. Därför har jag undersökt enbart följande ord:

- <i>miljö</i>	- <i>environment</i>
- <i>miljön</i>	
- <i>omständigheter</i>	- <i>circumstances</i>
- <i>omständigheterna</i>	
- <i>omgivning</i>	- <i>surroundings</i>
- <i>omgivningen</i>	

4.1 Miljö i korpusarna

Eftersom det finns ett stort antal exempel på *miljö* i SVD (911 träffar i obestämd och 570 i bestämd form), och eftersom det inte har gått att få till exempel 50 träffar i slumpmässig ordning, har jag varit tvungen att analysera endast varannan rad av korpuskonkordanserna. Detta torde inte förändra resultaten märkbart. De exempel där *miljö* används i sammansättningar har också utelämnats. Till slut har jag 401 analyserade exempel på *miljö* och 284 på *miljön*. Exempelen har sedan delats upp i fyra betydelsekategorier: 'natur', 'konkret omgivning', 'miljö med inverkan' och 'annat'. Till att börja med finns det en tabell som visar hur exemplen på *miljö* och *miljön* fördelar sig mellan de olika betydelsekategorierna. Det förekommer några skillnader mellan obestämd och bestämd form men man bör dock komma ihåg att antalet exempel på bestämd form är mindre, vilket framgår i tabell 10.

Tabell 10. *Miljö* och *miljön* i korpusen *Svenska Dagbladet 2000*.

Här kan man märka att den obestämda formen *miljö* oftare har betydelsen 'konkret omgivning' eller används i kontexter där *miljön* anses ha inverkan på någon eller något. Den bestämda formen förekommer oftast med betydelsen 'natur'.

Betydelsen 'natur' behöver förmodligen inte många förklaringar, men sammanfattningsvis kunde man säga att ordet *miljö* syftar på den konkreta naturen som omfattar växter, djur och atmosfär. Såsom det står i SVO kan man på det sättet även markera att man talar om naturen med positiv värdeledning (se bilaga 1). Detta exemplifieras av att *miljö* ofta används i sammansättningar med *-parti*, *-vård*, *-skydd*, osv. Av det här skälet

används *miljö* också i officiella kontexter till exempel i samband med politik och ekonomi. De fall där *miljö* har använts inom biologi har också inkluderats i kategorin 'natur'. Här några exempel ur SVD:

- (1) att blysmältverket är en fara både för hälsa och **miljö**. De forna kommunistländerna är inte kända för s
- (2) Världsbankens verksamhet i hans region inriktas allt mer på...
...**miljö**, hälsa, utbildning - och att "motverka effekterna
- (3) heterna att nå de bästa lösningarna i fråga om **miljö**, ekonomi, säkerhet, samhällsnytta och sociala a
- (4) de kemiska ämnen som i dag finns på marknaden påverkar människa och...
...**miljö**. En EU-rapport 1999 visade att det saknas grun
- (5) rovdrift nu skapa balans mellan människa och **miljö**. En sådan ekologisk modernisering passar in i d
- (6) ar att det kan bli farligt för Bush att ens ta ordet **miljö** i sin mun, eftersom Gore kan slå tillbaka med de

Det finns relativt många fall där *miljö* förekommer tillsammans med ordet *hälsa* såsom i de två första exemplen ovan. Det talas om faktorer som kan ha inverkan på miljö och på så vis också på hälsan. Kontexterna i de här satserna handlar ofta om politik och sociala frågor.

Med 'konkret omgivning' menas något som ungefär motsvarar ordboksdefinitionen 'fysisk miljö' som ges i BSO, alltså vatten, luft, byggnader, kommunikationer som omger en t.ex. på arbetsplatsen eller hemma. I alla fall, borde *miljö* betyda något som man kan se men som inte har inverkan på någons beteende eller sinnestillstånd:

- (7) , bild av England som ett stillsamt ställe i lantlig **miljö** med en puttrig pub och "tanter som cyklar till nat
- (8) arkitektkontor i Gamla stan inrymt i en klassisk **miljö** med idel historiska byggnader som grannar. Tea
- (9) ingen fara för sågverksarbetare som vistas i en **miljö** med mycket finfördelat spån och trädam. De s
- (10) t Hubers utgångspunkt är att en bra miljö är en **miljö** med så många grönområden som möjligt. Nu är
- (11) n de två filmerna. Båda utspelar sig i en urban **miljö** och handlar om människor som kämpar med exi

Fraserna finns för det mesta i texter där man beskriver ett ställe eller en miljö i en bok eller film. Det finns exempel av följande sort:

- (12) Hemonska berättelser förankrade i amerikansk **miljö** . Den amerikanska litteraturen behöver Aleksan
- (13) film, en gammaldags, romantisk film i exotisk **miljö** , och om det verkligen händer så händer det i va
- (14) st intresserade sig mycket för modern afrikansk **miljö** vilket speglas i böckerna Den svarta systemen (19

Här verkar det vara så att en miljö anses ha några särskilda egenskaper som läsaren också känner till på grund av hur ordet *miljö* definieras. När man till exempel hör talas om 'amerikansk miljö' tänker man kanske först på Vilda Väster eller typiska egnahemshus med välklippta gräsmattor. 'Exotisk miljö' påminner oss säkert om sol, palmer och sandstränder. I dessa fall kunde ordet *miljö* kanske också ersättas med *omgivning*. Risken är

dock att betydelsen förändrar sig eftersom ordböckerna ger intryck av att *omgivning* används i konkretare kontexter än *miljö*.

Den tredje av de mest betydelsefulla betydelsekategorierna är 'inverkan'. Kategorin innehåller de exempel där *miljö* anses ha inverkan på någon/något. Den här inverkan kan vara antingen konkret (miljön kan inverka på fysiska utvecklingen av ett djur eller en människa) eller psykisk (t.ex. att andra människor med sina beteenden, åsikter eller attityder kan påverka någon). Nedan exempel på detta:

- (15) ti och utslagning hos alltför många, och till en **miljö** som gör det besvärligt även för de mest studiein
(16) else, som trängde igenom i den modernistiska **miljö** som han blev en del av. Hambræus avslutade si
(17) tär. Det är en vandring i klassisk högborgerlig **miljö** som, inte minst genom Ingmar Bergmans försör
(18) kan kännas för dem: - Domstolen är en absurd **miljö**, utan någon större empati ens för dem som blivit
(19) Vi vet sedan tidigare att faderlösheten i denna **miljö** varken var värre eller bättre än att "vara utan tu

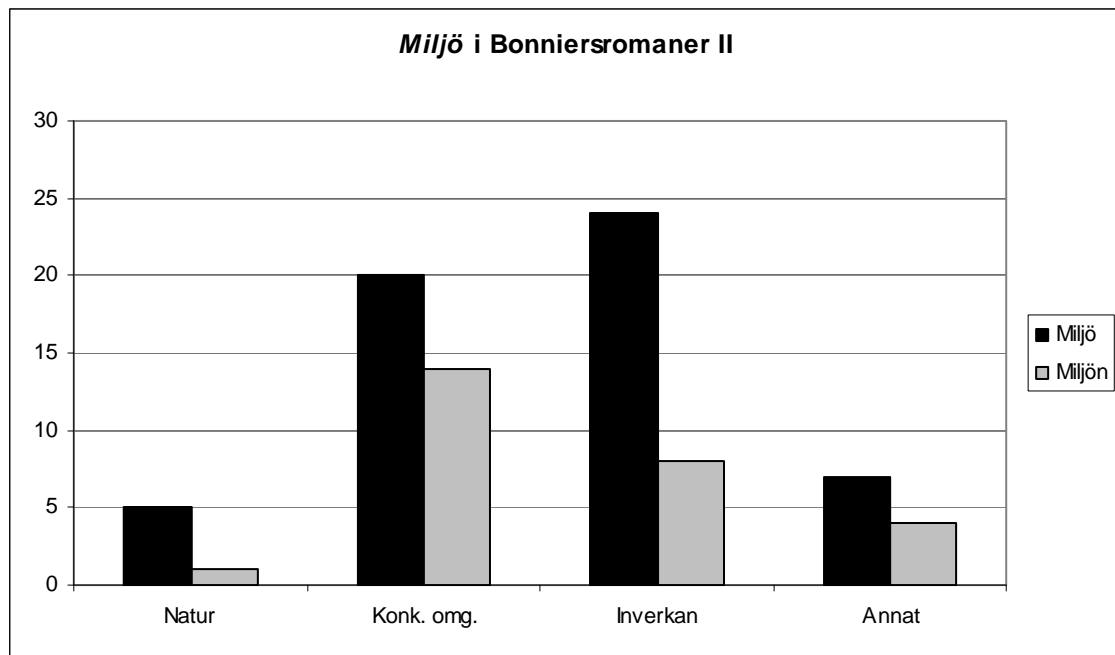
Betydelsekategorin 'annat' innehåller de exempel som är oklara eller har en annorlunda och sällsynt betydelse. Det finns fem exempel där uttrycket *arv och miljö* nämns:

- (20) de senaste decenniernas strider kring **arv och miljö** får emellertid inte skymma att mycket viktiga för
(21) m tror forskarna kan orsakas av både **arv och miljö**. I bägge fallen handlar behandlingen ofta om ko
(22) eteendet. Människan är en produkt av **arv och miljö**, men jag räknar inte med något pris för det kon
(23) r ett mycket komplext samspel mellan **arv och miljö** och jag tror inte det är meningsfullt att försöka hi
(24) ngen att betona att jag vet det är både **arv och miljö** som formar oss, och att jag alltså inte är biologis

Bara SVO ger ett exempel men förklarar det inte: "den klassiska frågan om arv och miljö". Efter att ha tittat närmare på exemplen uppfattar jag det som att uttrycket hänvisar till naturen och biologin, att människan är formad av den miljö som omger henne. Av den anledningen att det här uttrycket kunde klassificeras antingen under betydelsekategori 'natur' eller 'miljö med inverkan', har jag bestämt mig för att undvika konflikten mellan de två kategorierna genom att klassificera det här fasta uttrycket *arv och miljö* separat i kategorin 'annat'.

Exemplen på formen *miljön* är färre, men det finns också andra skillnader mellan bestämd och obestämd form. *Miljön* används oftare i betydelsen 'natur' och mer sällan för konkreta omgivningar och ännu färre gånger för något som har inverkan på någon.

I BR II ingår betydligt färre exempel på *miljö* än i SVD; sammanlagt 83 exempel i singularis varav 57 i obestämd och 27 i bestämd form. Nedan en tabell på hur exemplen fördelar mellan betydelsekategorierna i skönlitterära texter:

Tabell 11. *Miljö* och *miljön* i korpusen *Bonniersromaner II*.

Det är värt att påpeka att naturen behandlas oväntat sällan i skönlitterära texter. Kanske anses miljöskydd och miljöpolitik inte vara tillräckligt intressanta teman att skriva en roman om. Möjligen förekommer 'inverkan' och 'konkret omgivning' oftare just därför. Av exemplen på betydelsen 'natur' några fall:

- (25) and och stad. Fördelarna är uppenbara: renare **miljö**, förenklade kommunikationer och transporter. D
 (26) et rätt att sätta barn till världen i vår förgiftade **miljö**? Han hade varit starkt intresserad av åverkan p
 (27) å lätt och varligt på en i framtiden totalförstörd **miljö** med cancersjuka jobbare och lemlästade barn. I

Kontexterna i betydelsekategorierna 'konkret omgivning' och 'inverkan' liknar dem i SVD och därför går jag inte närmare in på dem. Det finns dock några fall där uttrycket *arv och miljö* används igen. Två av dem ser mycket intressanta ut:

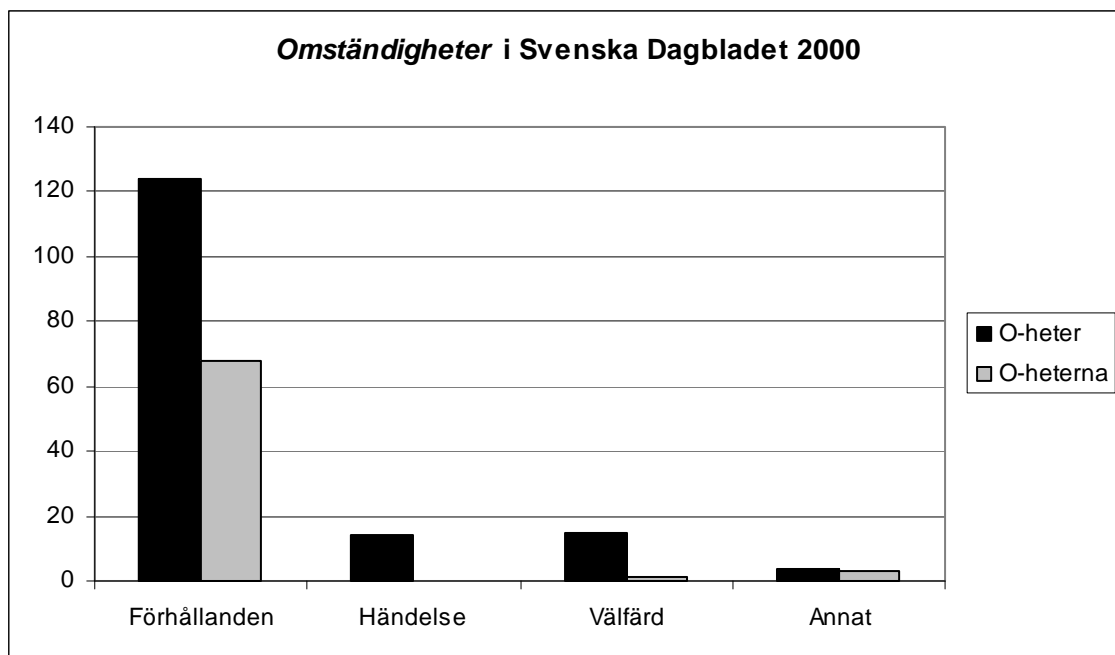
(28) På jobbet, för att bara ta ett om än väldigt viktigt exempel, kan man välja att sitta tyst under rashetsen eller protestera... -- Det i sin tur torde vara förutbestämt av ens personliga konstitution, som i sin tur är bestämt av **miljö och arv**. Våra möjligheter att ta beslut har sin källa långt ner i barndomens brunn... (Wirde, Ken: *Stadsbrevbärarens ensamhet*, 1949)

(29) Jag har en gång för alla bestämt mig för att vara fullkomlig, aldrig göra fel, sånt svider så oerhört efteråt. Naturligtvis är jag inte ensam ansvarig för mina uttryckssätt, allting är ett hopkok av **arv och miljö**. Madames liv är av dubbelbottnad natur. Jag inträder i förfluten tid i det ena rummet och i nutid i det andra. (Treschow, Louise: *Svart och vitt*, 1944)

Uttrycket *arv och miljö* syftar inte direkt på naturen eller biologi i ingetdera av exemplen ovan utan hellre på en social omgivning. Om författaren, som skrivit exemplen, har menat att skriva om en social omgivning, kunde uttrycket *miljö och arv* eller *arv of miljö* ersättas med ordet *omgivning* eftersom, som vi kommer att se i avsnitt 4.3, *omgivning* kan användas för att hänvisa till situationer eller människor kring någon.

4.2 Omständigheter i korpusarna

Både obestämd och bestämd form av ordet *omständigheter* används mycket lika, vilket visas klart i tabell 12. För det mesta förekommer de i kontexter där man hänvisar till något slags förhållanden. I SVD finns det 124 exempel på detta i obestämd form och 68 i bestämd form.

Tabell 12. *Omständigheter* och *omständigheterna* i korpusen *Svenska Dagbladet 2000*.

Omständigheter används också ofta i konstruktionen *under/i...omständigheter*. Prepositionen *under* förekommer avsevärt oftare än prepositionen *i* (56 gånger *under* och bara en gång *i*). I dessa fall tar *omständigheter* även attribut såsom *alla*, *inga*, *några*, *vissa* osv. Här några exempel i SVD:

- (30) ed Natoländerna var det under inga **omständigheter** fråga om. Så visar det sig nu att samarbetet m
- (31) säkerställda resultat som, under alla **omständigheter**, har något viktigt att säga till en icke obetydligt
- (32) em. Det är en vrede som under vissa **omständigheter** kan koka över. Officiella serbiska medier foku
- (33) arbeta med regeringen under några **omständigheter**. Låg skatt för ledare I regeringens planer ingår

Det förekommer också ett speciellt användningssätt när *omständigheter* har betydelsen 'händelser eller förhållanden kring ett brott eller en olycka'. Ordböckerna nämner inte detta även om det i SVD finns 15 exempel i både i obestämd och bestämd form:

- (34) n tveksamheter uppstått om diverse **omständigheter** kring Osma Vallos död. De två poliser som gjo
(35) hänt efter lagändringen är att övriga **omständigheter** runt brottet, dvs andra än berusningsgraden,
(36) nadjij Karpenko dog under mystiska **omständigheter**, Viktor Gontjar och Jurij Zacharenko är spårlö
(37) m inte känner till de bakomliggande **omständigheterna** anländer till brottsplatsen och sätter handfä
(38) dem som slogs drog kniv. De exakta **omständigheterna** kan vi ännu inte lämna ut, säger Lars Grön
(39) ven-Erik Alhem i Malmö ska utreda **omständigheterna** kring mordet på en 29-årig kvinna i Helsing
(40) efter kriget 1992 till 95. De närmare **omständigheterna** kring olyckan är ännu inte kända. Men enligt

Exemplen på den obestämda formen påträffas antingen i konstruktionen *under... omständigheter* eller med en annan preposition (till exempel *kring* eller *runt*) som följer ordet *omständigheter*. *Under...omständigheter* verkar vara ett fast uttryck eftersom prepositionen *under* används inte i bestämd form utan prepositionen *kring* ställs ofta efter ordet *omständigheterna*.

Såsom det framgår i föregående avsnitt kan den bestämda formen *omständigheterna* inte användas med prepositionen *under*. Det finns dock ett annat sätt att forma ett likadant uttryck som *under...omständigheter*, nämligen *efter omständigheterna*. SVD ger följande exempel:

- (41) också att samtliga i gisslan mår **efter omständigheterna** bra, även den 57-åriga tyskan Renate Wall
(42) uckor, men samtliga återfanns i **efter omständigheterna** god kondition. I den process som följde dö
(43) sa sjön och anpassa båtens fart **efter omständigheterna**. Inget utrymme - Det finns inget utrymme fö
(44) vd-n Gunnar Sjögren. Han är "**efter omständigheterna** nöjd" med utvecklingen. - Vi möter hård kon
(45) ss. Han anpassar sig helt enkelt **efter omständigheterna** och låter sin framgång dra iväg med sig, gl
(46) ster Mahendra Chaudhry, som "**efter omständigheterna** var vid god vigör, även om han klagade öve
(47) e anmält sig frivilligt. Han mår **efter omständigheterna** väl. Han, dvs chefsjuristen vid rikspolisstyre

Här är det värt att nämna att *efter omständigheterna* oftast verkar placeras mitt i satsen till exempel som i den sista satsen ovan, till exempel. Det förekommer emellertid också några exempel av typen "Han mår bra efter omständigheterna", men den mer allmänna ordningen visar sig vara "Han mår efter omständigheterna bra".

Ett användningssätt av betydelsen 'förhållanden' måste tilläggas, nämligen *offer för omständigheter(na)* som det finns två exempel på:

- (48) arna skulle vara några slags offer för **omständigheter** som de inte råder över, kanske sina " säregna
(49) framställer sig själv som ett offer för **omständigheterna**. Argument, uttryckssätt och ordval påminne

Vad betyder namnet på betydelsekategorin 'händelse' då? I det här fallet har *omständigheter* en betydelse som ligger ganska nära 'förhållanden', men skillnaden är att ordet möjligen också kunde användas i singularis. På de följande raderna kunde det till exempel användas också i former som *en omständighet* eller *omständigheten* utbytt till singularis:

- (50) rade Hellekant med flera besvärliga **omständigheter**. Bland annat det meddelande från slutet av se
(51) sänka straffet på grund av "sällsynta **omständigheter**". Ett beslut Ljung-qvist anser vara "beklämma
(52) t det egna kapitalet. Framför allt två **omständigheter** förs fram som motiv för den långa avskrivning
(53) t komma till ett sådant beslut. Några **omständigheter** gör ändå att Christer Jungeryd tror att den sve
(54) gå onda handlingar, medan lyckliga **omständigheter** har lett in oss andra på en bättre bana. Enligt
(55) sionen synes ha ljugit om väsentliga **omständigheter**, något som artikelns författare, Knut Carlqvist
(56) da har man pekat på en rad märkliga **omständigheter**. Regeringen Bildt blev inte informerad av Säp
(57) - Men det beror enbart på olyckliga **omständigheter**, samtliga hästar har ätit ett smittat foder, säge

I dessa fall kunde ordet *omständigheter* ersättas till exempel med *missöden*, *olyckor*, *händelser*, *fakta*, *aspekter* eller *saker*. Ordet kunde användas i singularis vid behov, till exempel:

- Framför allt **en omständighet** förs fram som motiv för den långa avskrivningstiden...
- Kommissionen synes ha ljugit om **en** väsentlig **omständighet**...
- Men det beror enbart på **en** olycklig **omständighet**...

Det finns inga exempel på detta slags användning i bestämd form.

En meningskategori som fortfarande har betydelse och som ännu inte har nämnts är den som kallas 'välfärd'. Det betyder att *omständigheter(na)* kan användas också för att hänvisa till en människas ekonomiska förhållanden, till exempel:

- (58) här under sådana oberäkneliga yttre **omständigheter** att all precis planering blir meningslös. Vem v
(59) av yttre, det vill säga ekonomiska, **omständigheter**. Det handlar om att skapa positiva cirklar, att f
(60) årt fysiska yttre och våra materiella **omständigheter**. Då är det svårt att känna stolthet över sitt arv.
(61) och sin egen uppväxt under knappa **omständigheter**. Förutom långa samtal med mormor Ida Maria
(62) öln dal. Uppväxt: I Åsa under enkla **omständigheter**, föräldrarna drev småbruk. Bor: I bostadsrätt p
(63) n fader som växte upp under fattiga **omständigheter**, läste bokföreläsningar på kvällarna och blev framgång
(64) rgh. Familjen levde i så kallade små **omständigheter**, pappa körde lastbil och mamma jobbade som
(65) land annat därför att de ekonomiska **omständigheterna** för teatrar och skådespelare i Ryssland är u

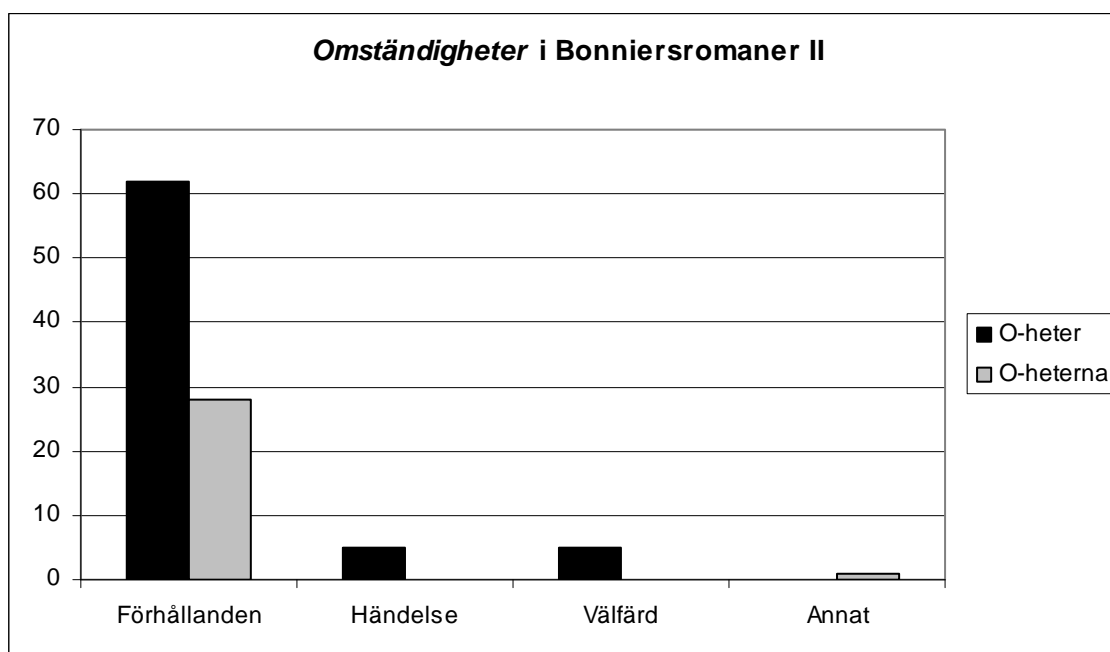
I betydelsekategorin 'annat' har inkluderats några användningssätt som förekommer bara sporadiskt. Det finns två exempel där *omständigheter* verkar stå för något som är konkretare än *omständigheter* normalt brukar vara. Kontexterna är inte särskilt klara, men det kan hävdas att *omständigheter* nästan har betydelsen 'miljö' eller 'ställe':

- (66) änselig eftersom den kräver speciella **omständigheter** för att kunna fortplanta sig, till skillnad från me
(67) att planera sin peppring till torrare **omständigheter** och eventuellt mala lite frisk peppar vid sidan

Ett annat fall är det som nämns i SVO, nämligen konstruktionen *komma i omständigheter*, som betyder 'bli gravid'. Det finns ett exempel på detta i SVD, men man behöver kanske lite mer kontext för att få fram hela idén:

(68) Men det kryper också fram att Marie hade förbindelser med en skum societetsläkare, en läkare som hjälpte kvinnor som kommit i **omständigheter** när sådan hjälp var svår att få och sedan gick över till att hjälpa kvinnor att komma i **omständigheter**. Så Marie samlar sperma. Hon ligger med vetenskapsmän och popstjärnor, idrottsmän och nobelpristagare; romanens titel syftar på hur luciauppvaktningen av de senare kunde användas för att säkra intelligensens återväxt i det arma Sverige.

Som framgår i tabell 13 ger BR II ganska likadana resultat som SVD även om korpusen består av skönlitterära texter.

Tabell 13. *Omständigheter* och *omständigheterna* i korpusen *Bonniersromaner II*.

Betydelsen 'förhållanden' förekommer i likadan proportion som i SVD och exemplen är också ganska likadana. En skillnad är emellertid att betydelsen som hänvisar till ekonomisk välfärd inte uppträder i den bestämda formen *omständigheterna*.

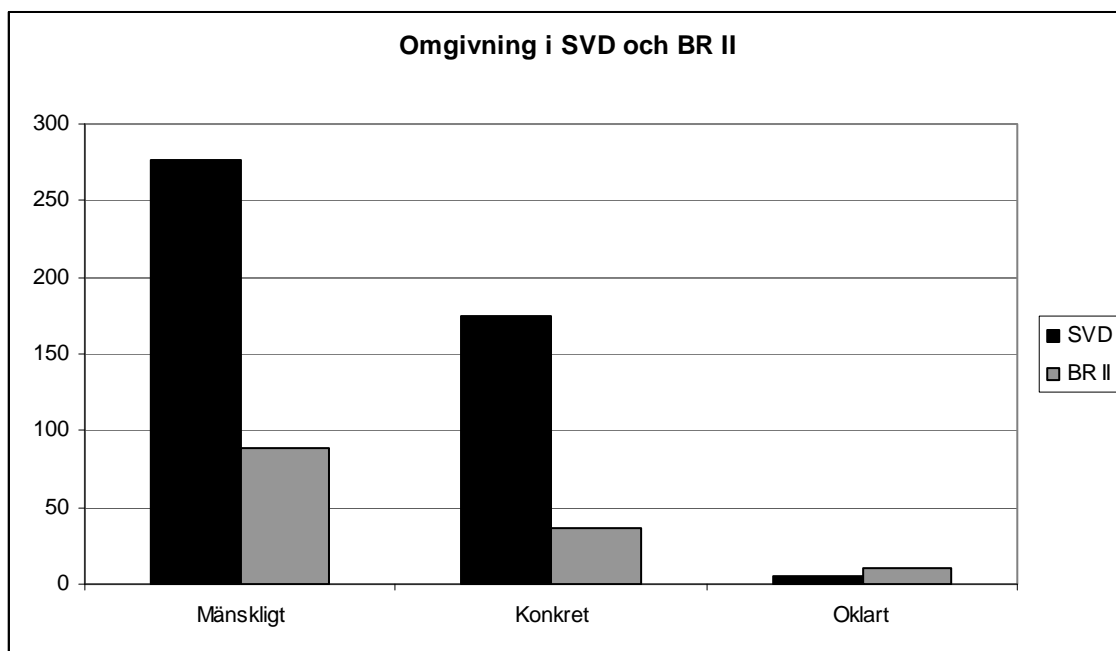
Det finns dock ett intressant exempel som inte kan placeras i någon av betydelselategorierna som behandlas i den här undersökningen. *Omständigheter* har betydelsen 'ceremonier, formaliteter, krus' såsom det listas också i SAOB (se bilaga 5).

Denna användning har förmodligen redan blivit ålderdomlig, eftersom det bara finns ett enda exempel på den i korpusarna:

(69) Snickaren Per Andersson fördes till den sista vilan, utan större **omständigheter** och utan gravöl.

4.3 Omgivning i korpusarna

Övrigt nog finns det väldigt stora skillnader mellan antalet exempel på *omgivning(en)* i SVD och BR II. I SVD utgör *omgivning* den minsta kategorin i jämförelse med *miljö* och *omständigheter*, medan *omgivning* är den talrikaste i BR II. Detta har dock inte någon märkbar inverkan på fördelningen mellan betydelsekategorierna. Därför har den bestämda och obestämda formerna illustrerats i samma tabell:

Tabell 14. *Omgivning* och *omgivningen* i de svenska korpusarna.

Den största betydelsekategorin i båda korpusarna är hänvisningen till människor som omger en och som ofta också har inverkan på en. Här några exempel från SVD:

(70) e verkligen må jättedåligt och hade ingen i sin **omgivning** att prata med. Jag, som själv har haft lite
(71) så finns det kvar." Andra i Lennart Olofssons **omgivning** anser att uttrycket är helt korrekt: "Det finn
(72) 96 hade Göran Persson nämligen förvånat sin **omgivning** genom att säga sig vara mycket tveksam t
(73) rd turné och led av sömnbrist. De flesta i hans **omgivning** ser tragedin som en ren olycka. Det man
(74) r Lundberg spelade länge på ett sådant sätt att **omgivningen** började snacka om att nya Telia-aktien
(75) tt bedriva denna verksamhet i sitt hem utan att **omgivningen** fick veta alltför mycket. Den svenska un

Oftast skulle det vara svårt att bestämma om själva ordet hänvisar till människor eller en konkret omgivning utan hjälp av kontexten. När det finns till exempel verb såsom *anse*, *förvåna ngn*, *se* osv. är det ganska klart att det handlar om något mänskligt.

De följande är exempel på en konkret omgivning:

- (76) r är en metall som finns naturligt överallt i vår **omgivning**. Den finns i själva luften vi andas, om än i
- (77) n ska "utan eget val utsättas för tobaksrök i sin **omgivning**". Dessutom har rökning växt till ett arbets
- (78) ktiskt kyler. Frön gror nämligen bäst i en varm **omgivning**, runt 20 grader, med hög luftfuktighet. Oc
- (79) riska tillstånd är inte att, som vid astma, sanera **omgivningen**, det är i stället som Bråkenhielm mycke
- (80) sekvenserna. Vindkraftens tänkbara effekter på **omgivningen** finns översiktligt beskrivna i den statliga

Exemplen på tredje och femte raden kunde bytas till *miljö* i stället för *omgivning* eftersom kontexten hänvisar till naturen.

BR II har gett 155 träffar på *omgivning*, där de flesta står i singularis (69 i obestämd och 67 i bestämd form). Det är dock intressant att ordböckerna bara ger en definition medan exemplen i korpusarna klart har fördelats på två betydelsekategorier. I den ena kategorin finns det exempel i vilka *omgivning* har abstrakt betydelse. Denna betydelse är också i överensstämmelse med ordboksdefinitionerna. Nedan några exempel på detta:

- (81) , sanna kristendom. Kyrkokristendomen är den **omgivning**, den miljö där Bibeln växte fram, och fö
- (82) diset. Nu är han ensam i en fientlig och hotfull **omgivning** där minsta felsteg eller övertramp kan
- (83) grå böljande håret som en hjälm. Även i denna **omgivning** är han en fältherre. Pamela? Mina ögo

I det första exemplet är det också intressant att märka att *omgivning* används tillsammans med *miljö*, vilket pekar på att författaren i detta fall uppfattar de två orden som synonymer.

Det är också mycket vanligt att använda *omgivning* när man hänvisar till en social omgivning. Med social omgivning menas människor runt en annan människa. Denna människokrets kan påverka en människa till exempel med sin beteende eller med sina åsikter, men det är inte alls alltid så. När det gäller kollokationer, är det intressant att upptäcka att i väldigt många exempel föregås *omgivning* av ett possessivt pronomen. Här några exempel:

- (84) deprimerad. Det måste vara ett helvete för min **omgivning** att ha med mig att göra just nu. Det finns bar
- (85) lygas över sig själv. För vem döljer inte för sin **omgivning** att han ibland vistas på högmodets molnomf
- (86) sta repmånad och jag utfrågade helt enkelt min **omgivning** av äldre och yngre gubbar vad de egentligen
- (87) g den knappast på allvar. Liksom min övriga **omgivning** betraktade han den som en övergående nyck.

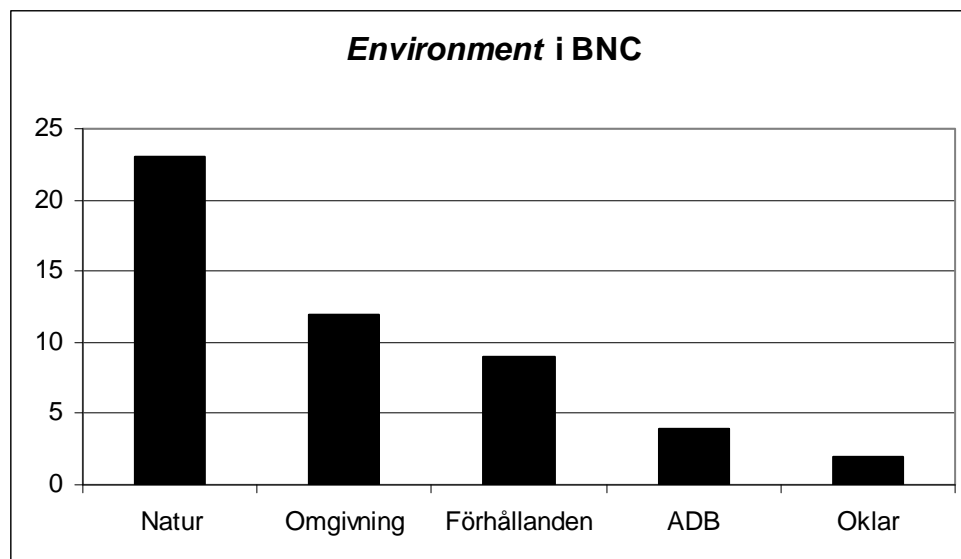
Den andra kategorin består av exempel där *omgivning* används för att hänvisa till en konkret plats:

- (88) var därför att jag fick veta det i en främmande **omgivning**, ensam på ett egyptiskt tåg på väg mot Suez
 (89) lyktans eller spisens bur och förtärde allt i sin **omgivning**. Per kände det ofta och påtagligt när han satt
 (90) till Bertel Carlsson, domprost i Uppsala), i rätt **omgivning** (det lugna, rika Kåbo, som såg ut som ett Djurs

Här är det nyttigt att återvända till ordboksdefinitionerna och minnas att SVO endast ger definitionen 'sammanfattning av förhållanden/företeelser runt omkring ngt'. Både 'förhållanden' och 'företeelser' hänvisar till något icke-konkret. Därför verkar SVO vara lite bristfällig, även om den konkreta betydelsen är mycket ovanligare än den mer abstrakta.

4.4 *Environment* i korpusarna

Enligt både NODE och LDOCE är betydelsen som ligger nära *circumstances* eller *situations* den mest frekventa som *environment* har. Hänvisningen till naturen kommer på andra plats (se bilagorna). Först och främst är det värt att ta en titt på betydelsekategorier som *environment* har i BNC-korpusen (tabell 15 nedan):

Tabell 15. *Environment* i *British National Corpus*.

I BNC har jag fått 23 av 50 träffar i konkret betydelse, som har med natur att göra. När man tittar närmare på exempelraderna märker man att på ganska många av dem förekommer *environment* i officiella kontexter, till exempel i namn på kontor eller

myndigheter. Det finns 9 exempel på detta i BNC och i alla dem hänvisar *environment* till naturen:

(1) Allan Thornton, director of the British-based	Environment Investigation Agency, the most vociferous
(2) ng. True, the new Secretary of State for the	Environment laid stress, from the outset, on the need
(3) e new ozone-friendly Secretary of State for	Environment , had now been exposed as the dirty wat
(4) legation, Chris Folland, a Department of the	Environment official, said: 'It's a very important deci
(5) firmed yesterday that the Department of the	Environment would 'be considering very carefully, wi
(6) al number to assist callers, Stockton council	environment and general services committee agreed.
(7) thorties did not follow up the Department of	Environment 's advice and carry out checks to see if

När man studerar de ord som föregår *environment* märker man att det är vanligt att ha kombinationer såsom *a/the Department of the Environment* eller *the (adj.) Secretary of State for (the) Environment*. Vid sidan om några av de ovannämnda exemplen används *environment* med bestämd artikel om man vill hänvisa till naturen. Detta märktes även i NODE och LDOCE.

I BNC får jag 9 träffar där *environment* står för 'förhållanden' av någon sort. Kontexterna refererar till arbetsförhållanden, politiken eller ekonomin. Här några exempel:

(8) oth decent social provision and a regulated	environment for fair competition.
(9) essential contribution to creating the stable	environment which progress in the negotiations requi
(10) lossary) involves designing the job, working	environment or product to take proper account of hu

Detta antyder att *environment* för det mesta används i stället för *nature* i juridiska, politiska och andra officiella kontexter, medan *nature* brukas mer universellt.

I 12 exempel i BNC hänvisar *environment* till en slags omgivning även om naturen fortfarande är det som man syftar till. Dessa korpusexempel är tagna ur texter som behandlar naturvetenskap, till exempel biologi eller geologi. De skiljer sig från de föregående eftersom de inte syftar direkt på hela begreppet natur utan på en omgivning som består av olika aspekter i naturen, till exempel:

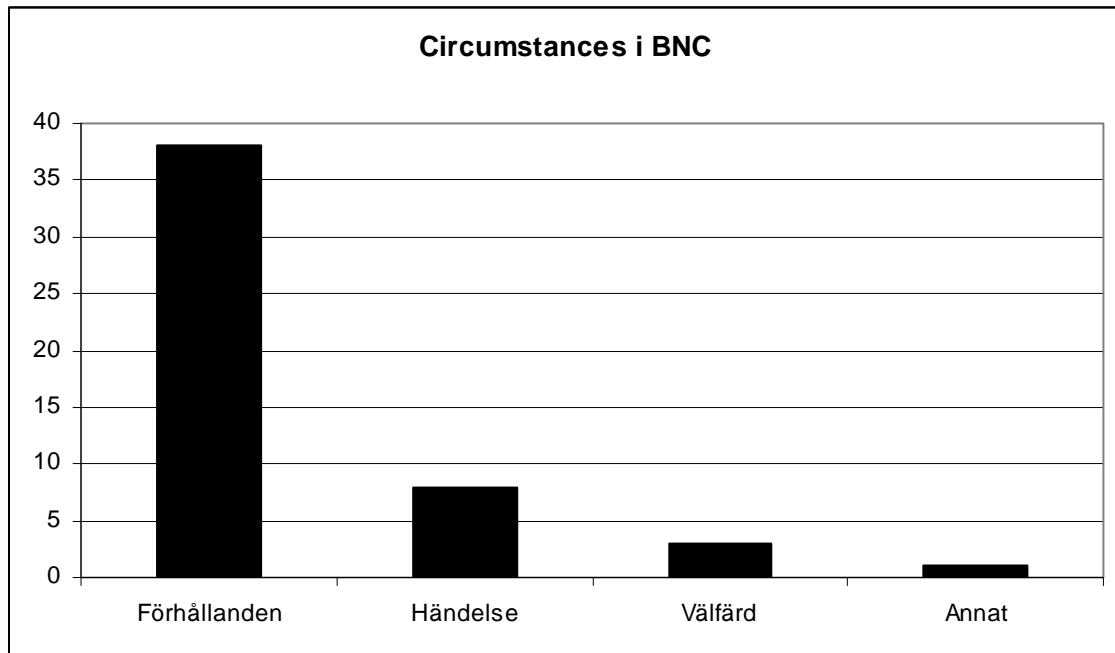
- (11) esult from the organisms" responses to their **environment** is acute; but how much information tran

Några exempel handlar om företeelser eller situationer som omger människor hemma eller på en arbetsplats, till exempel *working environment* eller *learning environment*:

(12) d Amelia's own declared desire to keep her	environment in a state of constant flux had turned the
(13) n (ie. conflict between the individual and his	environment) and role theory (ie. inter-personal confli
(14) e is mentioned or seems to be so that the poetic persona can be imagined either as a thinking mind or as a speaker talking to himself in a solitary environment .	

4.5 *Circumstances* i korpusarna

Tabellen nedan uppger fyra olika betydelsekategorier:

Tabell 16. *Circumstances* i *British National Corpus*.

Som man kanske kan förvänta sig är betydelsen 'förhållanden' mycket frekvent, speciellt med konstruktionerna *under/in... circumstances*. 26 exempel av 50 i BNC exemplifierar detta. Här några träffar:

- (15) stance of habit and biological factors **in** such **circumstances** is hard to decide. Making use of our f
(16) may well provide reasons to obey the law **in** **circumstances** where the law transcends the legitima
(17) ers. The real question is whether, **under** the **circumstances**, it would be wrong to continue interve
(18) ot be used by the crops even **under** the best **circumstances**, it is no surprise that nitrous oxide emi

Efter att ha läst dessa fraser finner jag det dock lite överraskande att LDOCE har listat konstruktionerna som separata definitioner, för de verkar ha samma betydelse som definition 1a eller definition 4 (se bilaga 4). Enligt min mening är *under/in...circumstances* idiomatiska uttryck där betydelsen av *circumstances* inte förändras sig. Ett annat fast uttryck är *victim of circumstances* som det finns ett exempel på i BNC:

- (19) First he had to sustain the shock of getting up at eight am, then he had to wash and transform his carefully arranged untidy hair into real tidiness, for on this day, the bucket hat was taboo. 1132 Then he would don his man-made fibre flared trousers of airforce blue and a clean, ironed shirt and drive into the neighbouring town for the opening of the office. 1133 This four-weekly experience always sent him to bed with a migraine for the rest of the day. 1134 Of course, he was forever the **victim of circumstances**. 1135 He lived in a cocoon of self justification. 1136 "Today's eccentrics are tomorrow's establishment," he would say.

Liksom svenskans *omständigheter* används engelskans *circumstances* på samma sätt när man hänvisar till ett brott eller en olyckshändelse. Det finns några exempel på det i BNC:

- (20) ly reduced by encouraging patients to avoid **circumstances** known to have triggered crises in the
(21) Do you know the **circumstances** in which er Lawrence was recaptured
(22) ow supervise as investigation into the exact **circumstances** of the shooting.

Det finns även exempel på ett ovanligare och nuförtiden litet föråldrat bruk som också gavs i NODE och LDOCE (se bilagorna). I dessa fraser används *circumstances* med hänvisning till någons välfärd ("situation regarding wealth"):

- (23) standard of living in more difficult economic **circumstances** in the late nineteenth century, and in
(24) natural for a woman sensible of her humble **circumstances** not to wish to unveil the total intimacy

4.6 *Surroundings* i korpusarna

Surroundings används för det mesta med en konkret betydelse när ordet refererar till konkreta föremål, byggnader osv., som omger någon/något. NODE som definierar ordet som 'the things and conditions around a person or thing' (se bilaga 3) lämnar emellertid rum för tolkning, eftersom *conditions* antyder att det också finns möjligheter att använda ordet i abstrakta kontexter. Det är svårt att hitta exempel på detta i BNC, men följande kunde kanske tolkas som abstrakta:

(25) Home care for the stroke patient may be chosen because the patient's doctor feels that the necessary rehabilitation can be done at home, or might be best done at home; the patient may be more comfortable, and therefore more co-operative to treatment if he remains among familiar **surroundings**; he might be liable to excessive stress if parted from his close family, friends or a beloved pet; or it may be a temporary situation, in which the patient is waiting for a bed in a specialist rehabilitation unit to become available.

(26) If elderly people are persuaded to uproot themselves in a hurry at the first sign of trouble, making major decisions at a time when they are not emotionally stable enough to think them through, like selling their homes and moving away from old friends and familiar **surroundings** into the different world and routine of a younger household, they sometimes regret it, and much unhappiness ensues for everyone.

(27) Time doesn't matter in **surroundings** of such loveliness.

(28) His acute sense of observation was remarkable, and his pictures show how sensitive he was to his **surroundings**.

(29) We do indeed manipulate and control our **surroundings**, in so far as we can, by way of things as causal rather than as effects.

(30) Even in a school where plenty of interdisciplinary discussion took place, this was often a revelation;" new methods" were no longer something one heard of elsewhere, but something going on in familiar **surroundings**.

Surroundings upptas ganska ofta som synonym till *environment*. Detta är inte helt fel eftersom det finns 10 exempel i BNC som kunde ersättas med ordet *environment* och några av dem är:

(31) e toad's colouring blended perfectly with the	surroundings for, Harry remembers, you never knew
(32) time in the jungle became so adept in their	surroundings they became known as 'Green Ghosts
(33) Plants that grow in reasonably moist	surroundings manage this easily enough, though the

5 Jämförelse mellan svenskan och engelskan

Det är intressant att kunna konstatera att betydelseerna av *miljö* inte skiljer sig mer än att det finns relativt lika stort antal exempel på betydelsen 'natur' som på 'konkret omgivning', medan en klart större del av exemplen på engelskans *environment* används i betydelsen 'natur'. Orsaken till den här skillnaden kan vara att *environment* oftare används i officiella kontexter i engelskan, till exempel i namn på myndigheter och tjänster. I svenskan är detta inte lika vanligt. En annan avvikelse är att *environment* kan användas i tekniska texter, t.ex. *software environment*, men det finns inga exempel på *miljö* i svenskan i den betydelsen.

När det handlar om *circumstances* och *omständigheter* är betydelsen 'förhållanden' den mest frekventa. Det finns dock skillnader i hur orden förekommer i satser. Konstruktionerna *under/in...circumstances* och *under/i...omständigheter* används i olika proportioner. I svenskan verkar det vara mycket ovanligt att använda uttrycket *i...omständigheter*, medan det i engelskan förekommer *in...circumstances* oftare, även om uttrycket förblir i minoritet.

Att svenskan och engelskan är besläktade språk kommer fram i några till konstruktionen likadana fasta uttryck, till exempel *victim of circumstances* och *offer for omständigheter(na)* och hänvisningen till materiell välfärd. Ett annat likadant exempel kunde vara användningen av *omständigheter* och *circumstances* i de följande satserna:

- Snickaren Per Andersson fördes till den sista vilan, utan större **omständigheter** och utan gravöl. (SAOB)

- pride, pomp, and circumstance of glorious war (*Merriam-Webster Online Dictionary*)

Den enda definitionen för det svenska exemplet finns i SAOB (ceremonier, formaliteter, krus), vilket antyder att detta användningssätt redan har blivit föråldrat. Det engelska exemplet har

tagits ur William Shakespeares *Othello* och *Merriam-Websters Online Dictionary* ger den följande definition: 'attendant formalities and ceremonial', som mer eller mindre motsvarar den svenska definitionen i SAOB.

Den klaraste skillnaden är mellan *omgivning* och *surroundings*. *Omgivning* används oftast i betydelsen 'människor runt en', medan *surroundings* uppträder i en konkret betydelse med hänvisning till natur, byggnader eller föremål runt någon/något. Ordböckerna för sin del ger likadana definitioner i båda språken även man om på grund av korpusbelägg kunde säga att de är otillräckliga speciellt i svenskan. Ett exempel på detta är att de svenska ordböckerna bara ger en definition på *omgivning*, medan korpusarna ger goda exempel på två olika användningssätt ('konkret omgivning' och 'människorna runt någon'). Exempelen på betydelsekategorierna i korpusarna är mycket likadana i svenskan och engelskan även om antalet exempel varierar.

Min avsikt har också varit att undersöka om det finns ekvivalens mellan svenskan och engelskan och därmed en möjlighet för ömsesidig ersättning mellan ordgrupperna *environment*, *circumstances* och *surroundings*, och *miljö*, *omständigheter* och *omgivning*. Resultaten är att orden beter sig ganska olika beroende på kontext. Inom engelskan kunde *environment* och *surroundings* ersättas i några kontexter, till exempel i några fall där man refererar till naturen. *Environment* kan användas i officiella kontexter medan *surroundings* inte kan det. På grund av de resultat som jag har fått är det för många skillnader mellan ordparen *miljö–environment* och *omgivning–surroundings* för att det skulle kunna sägas vara ekvivalens mellan svenskan och engelskan i de fallen. Det har dock visat sig att *circumstances* och *omständigheter* ligger ganska nära varandra, men det är omöjligt att dra några slutsatser om det finns ekvivalens mellan dem eftersom den här undersökningen inte är tillräckligt omfattande för det. Man kunde spekulera och säga att *circumstances* och *omständigheter* kan anses bete sig likadant i svenskan och engelskan, men det kan inte bevisas så länge som man inte har studerat t.ex. ordet *conditions* som i många fall kan bete sig på samma sätt som *circumstances*.

6 Sammanfattning

Mitt mål har varit att beskriva och jämföra betydelse och användningssätten av när-synonymerna *environment*, *circumstances* och *surroundings* i engelskan och *miljö*, *omständigheter* och *omgivning* i svenskan. Resultatet är att dessa ord inte kan betraktas som synonyma även om de ibland påstås vara det. Det är skillnader i kontexterna där de används. *Environment* och *miljö* används för 'natur', och speciellt *environment* även i officiella texter, medan *circumstances* och *omständigheter* oftast hänvisar till något abstrakt. De talrika betydelse som dessa sex substantiv kan ha vid sidan av de varierande historiska bakgrunder som de alla har, gör att de inte kan kallas synonyma utan bara när-synonyma. Detta får stöd också av undersökningar i synonymi av Tognini-Bonelli (2001), Cruse (1986 och 2000), Partington (1998) och Lyons (1981).

Resultaten ur den här undersökningen kan fungera som en bas för andra studier till exempel inom översättningsvetenskap eller språkpedagogik. Det finns tvåspråkiga korpusar, exempelvis *The Finnish-English Contrastive Corpus* (TCE), som står till förfogande vid Jyväskylä universitet, *The Tampere Finnish-English Bilingual Computer Corpus* (sammansatt av Robert Cooper vid Tammerfors Universitet), och English–Swedish Parallel Corpus som kunde, vid sidan av tvåspråkiga ordböcker, ge nyttig information om betydelskillnader mellan de här språken. Naturligtvis kunde en undersökning av denna typ genomföras i nästan vilket språk som helst. Användningen av korpusar kunde erbjuda nya möjligheter speciellt inom språkpedagogiken, vilket också har varit det viktigaste skälet för mig att undersöka speciellt den här gruppen av ord som kan vara problematiska för studerande av främmande språk att översätta och använda på grund av varierande egenskaper.

Källor och litteratur

- Aijmer, Karin och Bengt Altenberg (utg.) 1991. *English Corpus Linguistics. Studies in Honour of Jan Svartvik*. London: Longman.
- Biber, Douglas. et al. 1998. *Corpus Linguistics. Investigating language structure and use*. Cambridge: Cambridge University Press.
- BSO = *Bonniers Svenska Ordbok*. 1991. Stockholm: Bonnier Fakta Bokförlag AB. Femte upplaga.
- Cruse, D. Alan. 1986. *Lexical Semantics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Cruse, D. Alan. 2000. *Meaning in Language. An Introduction to Semantics and Pragmatics*. Oxford: Oxford University Press.
- Filipović, Rudolf. 1984. "What are the primary data for contrastive analysis?" I: Fisiak, Jacek (utg.) 1984. *Contrastive Linguistics. Prospects and Problems*. Berlin: Mouton Publishers. S. 107–117.
- Firth, J. R. 1957. *Papers in Linguistics 1934-1951*. London: Oxford University Press.
- Fisiak, Jacek (utg.) 1984. *Contrastive Linguistics. Prospects and Problems*. Berlin: Mouton Publishers.
- Granger, Sylviane. et al. (utg.) 2003. *Corpus-based Approaches to Contrastive Linguistics and Translation Studies*. Amsterdam: Rodopi.
- Johansson, Stig. 2003. "Contrastive linguistics and corpora". I: Granger, Sylviane. et al. (utg.) 2003. *Corpus-based Approaches to Contrastive Linguistics and Translation Studies*. Amsterdam: Rodopi. S. 31-44.
- Johansson, Stig. 2007. *Seeing through multilingual corpora. On the use of corpora in contrastive studies*. Amsterdam: John Benjamins.
- Kennedy, Graeme. 1998. *An Introduction to Corpus Linguistics*. London: Longman.
- Kjellmer, Göran. "Aspects of English Collocations". I: Meijs, W. (utg.) 1987. *Corpus Linguistics and Beyond. Proceedings of the Seventh International Conference on English Language Research on Computerized Corpora*. Amsterdam: Rodopi. S. 133–140.
- LDOCE = *Longman Dictionary of Contemporary English*. 1995. London: Longman Group Ltd. Tredje upplaga.
- Lyons, John. 1981. *Language, Meaning and Context*. London: Fontana Paperbacks.
- Mair, Christian. 1992. "Comments". I: Svartvik, Jan (utg.) 1992. *Directions in Corpus Linguistics. Proceedings of Nobel Symposium 82 Stockholm, 4–8 August 1991*. Berlin: Mouton de Gruyter. S. 98–103.

McEnery, Tony et al. 2001. *Corpus Linguistics. An Introduction*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Meijs, Willem. (utg.) 1987. *Corpus Linguistics and Beyond. Proceedings of the Seventh International Conference on English Language Research on Computerized Corpora*. Amsterdam: Rodopi.

NODE = *The New Oxford Dictionary of English*. 1998. Oxford: Clarendon Press.

Partington, Alan. 1998. *Patterns and Meanings*. Amsterdam: Benjamins.

Persson, Gunnar. 1989. *Deep and Profound: A Study in So-Called Synonymy*. Umeå: The Printing Office of Umeå University.

Sinclair, John. 2003. *Reading Concordances. An Introduction*. London: Pearson Education Ltd.

Sparck Jones, Karen. 1986. *Synonymy and Semantic Classification*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Svartvik, Jan (utg.) 1992. *Directions in Corpus Linguistics. Proceedings of Nobel Symposium 82 Stockholm, 4–8 August 1991*. Berlin: Mouton de Gruyter.

SVO = *Svensk Ordbok 1 och 2*. 1990. Utarbetad vid Språkdata, Göteborgs universitet. Göteborg: Språkdata och Nordstedts Förlag AB.

Tognini-Bonelli, Elena. 2001. *Corpus Linguistics at Work*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.

Ullmann, Stephen. 1962. *Semantics: An Introduction to the Science of Meaning*. Oxford. Citerad i Sparck Jones, Karen. 1986. *Synonymy and Semantic Classification*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Internet-källor

Merriam-Webster Online Dictionary: <http://www.m-w.com/> (15.11.2007)

OED = *Oxford English Dictionary*: <http://dictionary.oed.com/entrance.dtl> (10.10.2007)

SAOB = *Svenska Akademiens Ordbok*: <http://g3.spraakdata.gu.se/saob/> (10.10.2007)

Bilagor

Bilaga 1

Svensk Ordbok 1-2

Miljö

- 1) omgivande förhållanden *särsk. med tanke på deras inverkan på människor, djur el. växter; ofta om ngn spec. aspekt på omgivningen*: miljöbyte, miljöskildring, arbetsmiljö, boendemiljö, gatumiljö, herrgårdsmiljö, sjukhusets sociala miljöer, en pressande miljö, den klassiska frågan om arv och miljö, bakterier trivs i fuktiga miljöer, finna sig tillrätta i en främmande miljö
- <spec.> omgivande (ursprunglig) natur <med starkt positiv värdeladdning>: miljöförstörning, miljöparti, miljöskydd, miljövänlig, utsläppen har fördärvat miljön, en ohämmad rovdrift på miljön
- 2) håll mitt på biljardbords långsida

Omständighet

- sakförhållande som har (beledsagande) betydelse i (visst) sammanhang <jfr. FAKTOR; VILLKOR; FÖRHÅLLANDE>
 - *biomständighet*
 - *en annan viktig ~ är personalens engagement*
 - *en historisk ~ som ofta glöms bort*
 - *ett bra resultat med tanke på ~erna*
 - *jag kommer under alla ~er*
 - *Under inga ~er går du ut nut!*
 - *förmildrande ~er **
 - *(leva) i små ~er leva fattigt*
 - *råka i omständigheter bli gravid*

Omgivning

- (sammanfattningen av de) förhållanden eller företeelser som finns runt omkring ngn eller ngt <jfr MILJÖ 1>:
 - *omgivningshygien; samspelet mellan det egna jaget och omgivningen; vara omedveten om sin omgivning.*
 - <spec. om personer som omger ngn> : hennes självmord kom inte förvånande för omgivningen
 - <spec. äv. om naturen runt ngt (SYN. grannskap, nejd)> : stadens vackra omgivningar
 - <äv. om sammanfattningen av alla fysiska företeelser i anknytning till (viss) person> : allt i vår omgivning – utom trä – avger gammastrålar; osunda omgivningar

Bilaga 2

Bonniers Svenska Ordbok

Miljö

- Omgivning, de yttre förhållanden (*miljöfaktorer*) som påverkar människor, djur o. växter:
 - *fysisk miljö* innefattar vatten, luft o. mark, bebyggelse o. arbetsplats, kommunikationer m.m.;
 - *psykisk miljö* människor som omger oss
- (mer konkret) (typ av) omgivning: *filmen utspelar sig i flera vitt skilda miljöer, koppla av i en trivsamt miljö.*
- *miljöförstöring, miljöpartist, miljöskadad, miljöskildring, miljöskydd, miljöterapi, miljövärd.*

Omständighet

- Förhållande, villkor, händelse runt en annan händelse e.d.
- *leva i små omständigheter* – fattigt
- *förmildrande omständigheter* – se FÖRMILDRA
- *under inga omständigheter* – inte på några villkor, aldrig i livet

Omgivning

Det el. de som omger en, trakt, grannskap, miljö, umgänge

Bilaga 3

The New Oxford Dictionary of English

Environment

- 1 the surroundings or conditions in which a person, animal or plant lives or operates
 - the setting or conditions in which a particular activity is carried on: *a good learning environment*
 - (*computing*) the overall structure within which a user, computer, or program operates: *a desktop development environment*
- 2 (*the environment*) the natural world, as a whole or in a particular geographical area, especially as affected by human activity

Circumstance (usu circumstances)

- 1 a fact or condition connected with or relevant to an event or action: *we wanted to marry but circumstances didn't permit*
 - an event or fact that causes or helps to cause something to happen, typically something undesirable: *he was found dead but there were no suspicious circumstances; they were thrown together by circumstance*
- 2 one's state of financial or material welfare: *the artists are living in reduced circumstances*

Surroundings

The things and conditions around a person or thing: *I took up the time admiring my surroundings.*

Bilaga 4

Longman Dictionary of Contemporary English

Environment

- 1 all the situations, events, people etc that influence the way in which people live or work
- 2 (the environment) the air, water, and land in which people, animals, and plants live

Circumstances (plural)

- 1 (*circumstances*) the conditions that affect a situation, action, event etc.
- 2 (*under/in no circumstances*) used to emphasize that something must definitely not happen
- 3 (*under/in the circumstances*) used to say that a particular situation makes an action, decision etc necessary or acceptable when it would not normally be
- 4 the combination of facts, events etc that influence your life, and that you cannot control
- 5 (*live in reduced circumstances*), (*old-fashioned*) to have much less money than you used to have

Surroundings

The objects, buildings, natural things etc that are around a person or thing at a particular time

Bilaga 5

Svenska Akademiens Ordbok

MILJÖ

© Svenska Akademien, uppdaterad:2005-06-28

[Webbversionen är inte slutkorrigerad.]

SPALT: [M964]

[tryckt år 1944]

) miljø⁴,

GENUS: r. l. m.

GENUS: ((†) n. HANSSON Kås. 72 (1897));

BÖJNING: best. **-n** l. **-en** (ss. n. **-et**); pl. **-er**.

FORMVARIANTER: (förr äv. med fransk stavning)

ETYMOLOGI: [jfr dan. o. t. *milieu*, n.; av fr. *milieu*, mitt, genomsnitt, "miljö", av ffr. *mi-*, mitterst, av lat. *medius* (se MITT, sbst.), o. *lieu*, ställe, av lat. *locus* (se LOKUS)]

1) mitt (se MITT, sbst. 1; i ssgn **MILJÖ-SOFFA**.

2)

BRUK: *spelt*.

BETYDELSE: om hålen vid mitten av en biljards längdvall.

- Då Carolinabollen göres i någondera af milieuerne, fås derfor 10 points. *Hbiblsällsk.* 2: 131 (1839).
- ÖSTERGREN (1932).

3) (enst., (†)) i sg. best., sammanfattande, om människorna av (ointressant) genomsnittstyp.

- Massan har sin Strauss, .. "gräddan" sin Mozart .., för att ej tala om den stora, fadda miljön som ränner efter Bellini. WENNERBERG Bref 2: 28 (1851).

4)

BETYDELSE: om de yttre förhållanden som (enl. miljöteorien) anses utöva en avgörande invärkan på ngns (l. ngts) utveckling; den omgivning (av natur- l. samfundsförhållanden) vari man rör sig o. värkar; omvärld; atmosfär (se d. o. 5, luft (se LUFT, sbst.^{2 3} e; **stundom konkretare, om den synliga närmaste omgivningen (kring ngn l. ngst).**

- VETTERLUND StDikt. 86 (1892, 1901)
- Miljön, platsen man fått i tiden, rummet, samhället är typbildande. RYDBERG Varia 124 (1894).
- Hela miljön inverkar .. på barnet. JUNDELL Barn. 2: 169 (1927).
- Allteftersom man hade lust och råd valde man olika miljöer att celebrera .. (*årsskiftet*) i. DN 1930, nr 1, s. 9.
- Södra Djurgårdens traditionsmättade miljö. SvD(A) 1930, nr 204, s. 5.

OMSTÄNDIGHET

© Svenska Akademien, uppdaterad:2005-06-28
[Webbversionen är inte slutkorrigerad.]

SPALT: [O873]

[tryckt år 1950]

UTTAL: *om*³*ständig*~*he*²*t* l. ³~²⁰⁰, *stundom*⁰⁴⁰~¹ (**omstä'ndighet** WESTE),
r. l. f.;

BÖJNING: best. **-en**; pl. **-er**

FORMVARIANter: (**om-** 1555 osv. **um-** (*vm-*) 1528–1610. **umb-** 1578–1610. **åmb-** 1596)

ETYMOLOGI: [jfr d. *umstændighed*, mlt. *ummestandicheit*, *-stendicheit*, ä. t. *umständigkeit*; till OMSTÄNDIG; jfr t. *umstand* (se **OMSTÄNDER**, sbst.⁵²), ävensom eng. *circumstance*, fr.*cironstance*, lat. *circumstantia*]

1)

ETYMOLOGI: [jfr ä. t. *mstand*, *umstände* i motsv. anv.]

BRUK: (†)

BETYDELSE: i pl. ss. beteckning för det sammanhang vari ett textställe förekommer (o. varav detta belyses l. förklaras);
jfr OMSTÄNDIG 1.

- Thesslijkes uplysa och omstendigheeterna, när man them granneliga anseer, thet som elliest tyckes wara mörk (*i vissa bibelställen*). *KOF* II. 2:19 (c. 1655; möjl. till 2 f) (*Det framgår*) *vtaff Textens Omständigheter, at (osv.)*. SCHRODERUS Os. III. 1:289 (1635, lat. orig.: *ex contextu orationis*).

2)

ETYMOLOGI: [efter mlt. *ummestandicheit*, ä. t. *mständigkeit*]

BETYDELSE: förhållande varmed man (i visst fall) har att göra l. som ingår ss. moment l. detalj l. faktor i en handling l. ett händelseförlopp l. en situation o. dyl. l. som värkar på visst sätt l. har viss effekt l. viss betydelse l. visst intresse l. som fordrar vissa åtgärder l. som (ofta oförutsett) ingriper i ngn's liv l. öden; sakförhållande, faktum; ofta i uttr. vari ett förhållande anges ss. föremål för kännedom, beaktande, hågkomst l. framställning; förr äv. allmännare: (abstrakt) sak, fall, avseende, händelse, angelägenhet o. d. *En viktig, betydelsefull omständighet (som alltför litet beaktats)*. *I betraktande av den omständigheten att osv.*
REDAKTIONSEXEMPEL: *En för den anklagade mycket besvärande omständighet var att osv. Flera, många, vissa omständigheter tyda på l. tala för att osv. I följd av lyckliga, olyckliga, gynnsamma, ogynnsamma omständigheter. Samvärkande, sammanträffande omständigheter.*

- *At the rett betenckie ville alla vmstendigheter*. GIR 7:495 (1530).
- *Huru .. (med Kristi uppståndelse) är tilgånget, och hwad omstendigheter sigh här begiffuit haffua, är aff.. (evangelisterna) bescriffuit*. L PETRI 2 Post. 3 a (1555).

I anseende til åtyskilliga omständigheter. DALIN Arg. 1:44 (1733, 1754)

- *Handeln är en allt för öm omständighet för ett rike, som med mycken noggrnhet måste vårdas*. CHYDENIUS 84 (1765).

- För övrigt har jag av en handlingarne, bifogad underrättelse, i vad omständighet mitt vidare hörande i detta mål är för nödigt ansett, blivit varse att (*osv.*). WEDBERG I HD (*i handl. fr. 1796*).
- För de fleste ibland Eder .. behöfver jag icke upprepa de omständigheter, som förde .. (*G II A.*) in på denna blodiga bana. TEGNÉR (WB) 7:124 (**1832**).
- Omständigheterna vid brottets begående kunna hänföras till **1)** tiden och rummet ..;

2)

BETYDELSE: sättet och medlen.

- BOSTRÖM 2:463 (**1842**).
- Det (*kan*) ofta inträffa, att jag den stund jag skrifver, icke kommer ihåg någon omständighet, som jag vid ett annat tillfälle ganska klart erinrar mig. DE GEER Minn. 1:76 (**1892**).
- Omständigheterna kring mordet är ännu inte klarlagda. LD 1948, nr 241, s. 1.
– jfr **BI-**, **HUVUD-**, **LAPPRI-OMSTÄNDIGHET m. fl.**
– **särsk.**

2.a)

BETYDELSE: i uttr. *vindande, förmildrande, mildrande, försvårande omständighet(er)*, se **BINDANDE 4 a** slutet, **FÖRMILDRA**

2.a)

BETYDELSE: slutet, **MILDRA 2 a** slutet, FÖRSVÅRA slutet.

2.b)

BETYDELSE: i sådana uttr. som *under omständigheter som osv.*, under förhållanden l. betingelser som osv.; *under* (i sht förr äv. *i*) *dess*, *gynnsamma*, *trista*, *sådana (för övrigt) lika, nuvarande l. förhandenvarande* (ä. *närvarande*) *omständigheter*, under *dess* osv. förhållanden l. förutställningar; förr äv. *vid l. uppå så beskaffade l. fatta omständigheter*, under sådana förhållanden.

- Uppå så fatta omständigheter. HC11H 12:22 (**1697**).
- Vid så beskaffade omständigheter. HÖPKEN 2:129 (**1748**).
- I närvarande omständigheter uppmanade han mig att .. efterkomma min morbrors önskan. PALMBLAD Nov. 3: 14 (**1841**).
- Vår numera store vän .. dog under ganska triviala omständigheter. STRINDBERG NRik. 33 (**1882**).
- Forskaren .. som söker experimentellt framkalla (*rörelse-*)**fenomenet** under omständigheter han själv bestämmer. BJERRE Spök. 17 (**1947**).

2.c)

BETYDELSE: i uttr. under alla omständigheter, hur det än må vara l. bli, hur som helst, absolut;

under inga l. inte under några omständigheter, inte under några förhållanden.

REDAKTIONSEXEMPEL: *Jag går inte med på detta under några omständigheter.*

- KalSv FolkskV **1913**, s. 138.
- AULÉN *Allm Tron* 18 (**1923**).

parollen i västsektorerna (*av Berlin*) är att blockadvintern under alla omständigheter måste uthärdas. *Sv D(B)* **1948**, nr 271, s.

2.d)

BRUK: (†)

BETYDELSE: i sådana uttr. som *berätta* l. *uppräkn*a l. *notera* l. *överbä*ga osv. *ngt med (alla) dess* l. *sina omständigheter*, *berätta* osv. *ngt med (alla) dess* enskildheter o. d.

- Huru wij vpräkna skulle alla wora synder medh alla theres vmstendigheeter (thz er) huru, j huad motto och j huadh tijdh och stadh sådana synder bedreffna wore. O PETRI *I Post. 10* a (**1528**).
- Szå haffwe wij nw .. the argumenth och geenswar såsom Jören Persson thermoth framsatt haffwer, på thet flitigiste medh all thes vmständigheter förhördt, öffwerwägett och betencht HH XIII. 1:165 (**1654**).
- Susanna, berätta mig alt, med alla sina omtändigheter. PILGREN *Fig Bröll.* 35 (**1785**).

2.e)

BRUK: (†)

BETYDELSE: i uttr. efter ngts omständigheter, i enlighet med omständigheterna vid ngt.

- SCHMEDEMAN *Just.* 159 (**1615**).

At straffet bör inrättas efter brottets omständigheter, hvilka öka eller minska thet samma. NEHRMAN *JurCr.* 33 (**1756**).

2.f)

BETYDELSE: i pl. best.

utan angivande av ngt vartill ett åstytat antal förhållanden hänföra sig: förhållandena l. betingelserna (i visst fall l. i vart särskilt fall); situation, sakläget; (den oförutsedda l. av ngns vilja oreglerade l. i ngns öden ingripande) händelseutvecklingen, slumpen, ödet; äv. (numera nästan bl. i uttr. *de närmare omständigheterna*): *enskildheterna, detaljerna. Genom omständigheternas makt. Under omständigheternas tryck. I enlighet med omständigheternas krav. Finna sig i omständigheterna.*

- Hwad thet war som Christus (*efter sitt dop*) badh, säger **S.** Lucas intet. Doch omständigheterna läta wel förstå, at han om löcko och framgång .. badh Gudh. L PETRI *I Post. K 4* a **1555**; *möjl. till* 1. BALCK *Musæus* M 8 a (**1596**)
- Alt som saken och omständigheterne fordra. EHRENADLER *Tel.* 914 (**1723**).
- Hvarföre skulle ajg söka at underrätta mig om omständigheterna, när sjelfva saken icke är tvetydig? Riccoboni *Catesby* 84 (**1761**).

- Ditt tragiska verk skall så fort inflyta, som omständigheterna tillåta. BrefNSkolH 240 (1811).
- Omständigheterna hade låtit honom hamna hos en snickare i en liten stad, där (osv.). HELLSTRÖM Lekh. 279 (1927).
- Omständigheterna och ingalunda avsikterna ha gjort Glimmingehus till ett nationellt minnesmärke. GHT 1949, nr 239 B, s. 2. särsk.

2.f.α)

BETYDELSE: i uttr. *efter omständigheterna.* ')

BETYDELSE: i uttr. *rätta l. foga sig efter omständigheterna, rätta l. foga sig efter de förhållanden som föreligga.*

- Det (vore) Landsens Lag til intet mehn och förfång, om man rättade sig efter tiden och omständigheterna. NORDBERG C12 1:606 (1740).
- ÖSTERGREN (1933).

')

BETYDELSE: i enlighet med vad förhållandena i vart särskilt fall fordra l. göra lämpligt; i enlighet med situationen i vart särskilt fall.

- (
 REDAKTIONSEXEMPEL: *Det står överheten) frijt, at förändra Tiwffwerijs Straff, och thet, effter Omstendigheterna och Syndzens swårhz, skärpa och förhöya. L PAULINUS GOTHUS MonPac.* 861 (1628).
- Den goda tonen är icke en blott godtycklig form, som man efter omständigheterna på och afkläder. BE MALMSTRÖM 7: 402 (1845). 3 SAH 4:89 (1889).

') med hänsyn till (i visst fall) föreliggande förhållanden l. situation; särsk. i fråga om hälsotillstånd l. välbefinnande, i sht hos barnsängskvinna l. sjuk l. av olycksfall drabbad person; äv. elliptisk för: *efter omständigheterna väl.*

- Hur mår din täcka fru! – Hvaba? / Tackar ödmjukast för god efterfrågan, / Efter omständigheterna. BELLMAN (BellmS) 2:104 (c. 1784, 1791). (Sv.) *Hon mår väl efter omständigheterne, (fr.) elle(l'accouchée) est aussi bien qu'on peut être.* WESTE (1807).
- Konungen befann sig även på onsdagskvällen efter omständigheterna väl. LD 1948, nr 128, s. 1.

2.f.β)

BETYDELSE: i uttr. *allt efter omständigheterna allt efter beskaffenheten av omständigheterna i vart särskilt fall; förr stundom i fråga om hälsotillstånd för att beteckna det ss. växlande.*

- Tygler. God dag, god dag, Guffar lilla! Hur står det til nu för tiden? Marcel. Alt efter omständigheterna. Stundom bättre, stundom sämre. ENVALLSSON Hofsl. 15 (1786).
- Ett oartikuleradt "hojtande" kan .. betyda allt möjligt alltefter omständigheterna. NOREEN VS 1:19 (1903).
- Låter man vatten vid hög temperatur inverka på kalkkväve, erhålles allt efter omständigheterna urinämne .. eller guanidin. NoK 44:24 (1925).

2.g) (†); se dock slutet) närmande sig l. övergående i bet.: skäl, orsak, anledning.

- DIJKMAN *Ant Eccl.* 65 (1678, 1703). Denne auctor bannas på mig, för det jag utgifvit mine mäste värk på latin, ty han har icke öfvervägat mine omständigheter. LINNÉ *Bref* I. 3:159 (1764).

han blef ond öfver en ringa omständighet. WESTE (1807).

- För en ringa omständighet. AHLMAN (1872).

2.g.slutet) särsk. (numera mindre br.) i uttr. *för vissa omständigheters skull* WESTE (1807).

- HAMMAR (1936).

3)

BETYDELSE: i pl. i ivssa specialfall av 2.

3.a)

BRUK: (†)

BETYDELSE: om förhållanden som äro utmärkande för viss tid l. viss plats o. d.

- Then, som dertill deputered blifwer, weet icke eller så grant omstendigheterne i alle landzänderne. RA II. 2:97 (1617).
- Känna .. sitt Tidevarfs omständigheter. SCHÖNBERG *ÅmVetA* 1771, s. 58.
- Vissa lokala omständigheter och förhållanden. 2 SAH 6:251 (1812).

3.b)

BETYDELSE: förhållanden under vilka ngn lever l. värkar; levnadsförhållanden; numera nästan bl. med tanke på ekonomiska förhållanden. *Leva, vara sitta i goda, knappa, små, torftiga omständigheter.*

- Du skal ock veta, at våre Förfäders omständigheter voro ganska olika ifrån våra. DALIN *Arg.* 1:127 (1733, 1754). Til grund för utdelningen af **Enke-hjelpen** fordrades tillförlitlige upgifter af Prostarne på **Präste-Enkorna** och deras omständigheter. WALLQUIST *EcclSaml.* 1- 4:111 (1788).
- Den (*av eldsvåda*) hemsökta familjen befinner sig i små ekonomiska omständigheter. *Sv D(B)* 1948, nr 259, s. 11. jfr FÖRMÖGENHETS-, LIVNADS- OMSTÄNDIGHETER.

3.c)

BRUK: (numera knappast br.)

BETYDELSE: svårigheter, tråkigheter, bekymmer; trångmål; (tillfällig) pänningförlägenhet; i uttr. *sätta sig i l. komma l. råka i omständigheter.* Sätta sig i omständigheter.

- WESTE 1807; "*fam.*"). Karl Anton borde vara på sin vakt, så att han icke på ett eller annat sätt.. satte sig i omständigheter för denna fina bekantskap. GEIJERSTAM *LycklMänn.* 175 (1899).

- I omständigheter kan hvem som helst råka. JANSON Gast. 126 (1902).

3.d) (ngtålderdomligt) eufemistiskt för: havandeskap, grossess; i uttr. *(ut)i (intressanta) omständigheter*;

jfr INTRESSANT slutet.

- Det heter/ att hon försvann (*från staden*), för det hon var / uti omständigheter. WETTERSTEDT ConvOrdb. 134 (1822) (*Han*) Hade .. rymt från en hel månads kosthåll, från hyran och sin fästmö, som han ställt i omständigheter. EHDENVINDERIKSSON Hjul. 93 81928).

4)

ETYMOLOGI: [efter ä. t. *umständigkeit*]

BRUK: (†)

BETYDELSE: beskaffenhet, art, natur.

- Tjdzens omständigheet och vilkor. A OXENSTIERNA 2:196 (1614).
- Befinnes något mål wara a sådan omständighet, at genom ringaste drögmåhl ens wälferd skulle stå i fara, då kan (*osv.*). civ. Instr. 400 (1720).
- Jag har besynnerligen en ört af så besynerlig omständighet, att (*osv.*). LINNÉ Bref I. 2:285 (1766).
- Efter sakens omständighet. HEINRICH (1828).

5)

ETYMOLOGI: [utvecklat ur 2]

BRUK: (numera knappast br.)

BETYDELSE: belägenhet, situation.

- At strida mot den, som gifvit fördslen åt en hustru, den han älskade..., var en svår omständighet. DALIN Hist. 2:171 (1750).
- Alexander.. tog i dylik omständighet en utväg, som Hannibal ej kunde taga DENS. Montesquieu 33 (1755).
- Hvad utväg vill ni väl, i slik omständighet / Hon skulle ta, det stackars Öket 8dvs. Bileams åsna, / Ställd mellan Ängelsn svärd, och stryk af sin Porphet? KELLGREN (SVS) 2:221 (1793).

han är i den omständigheten, att han snart skall träda inför sin domare. HÖGBERG Vred. 3:84 (1906).

6)

BETYDELSE: förhållandet att vara omständlig (i bet. **2 d**) l. ceremoniös l. kruserlig l. cirklad l. att göra svårigheter l. invändningar; numera nästan bl.

BRUK: (ngt vard.)

BETYDELSE: konkretare, i pl.:

ceremonier, formaliteter, krus; undanflykter; invändningar; (extrra l. särskilda) anstalter; i sht förr äv. om festliga arrangemang;

jfr **OMSTÄNDIG 3 b, c.** *Utan (vidare) omständigheter*, utan att göra vidare affär av skaen, utan krus l. undanflykter, utan vidare.

- De vilja giöra mit Bröllop med alt för mycket Krus och många omständigheter. ÖSTERLING Ter. 2:387 (1700).
- Hon hade svarta silkesvantar på händerna, som endast voro öppna på tummen, och de två främsta fingrarna, hvarföre hon utan omständighet emottog den (*dvs. min hand*). EKMANSON Sterne 1:52 (1790).
- Hör nu, herre, utan vidare omödiga omständigheter; var så god och säg signor Lucentio att hans far kommit. HAGBERG Shaksp. 7:219 (1849).
- Att emottaga och affärda affällige hedningar var för biskoparne vid denna tid en alldaglig föörrättning, som icke kräfde vidare omständigheter. RYDBERG Ath. 76 (1876).
- Den mjölk, som gives åt dibarn, kan behandlas med större och mindre omständighet. RIBBING BarnFostr. 32 (1892).
- Ert söl och era många omständigheter irritera mig, Velasco. JANSON Costa N 2:111 (1910).

OMGIVNING,

GENUS: r. l. f.

ETYMOLOGI: [jfr d. *omgivning*, t. *umgebung*]

1)

BRUK: (numera knappast br.)

BETYDELSE: till **I 1**.

- SCHULTZE Ordb. 1528 (c. 1755).
- (*Trävirkets*) Omgifning med eller inpackning i främmande ämnen, såsom lera, näffver m. m. ROTHSTEIN Byggn. 45 (1856).

2)

BETYDELSE: till **I 3**: särsk. konkret, ss. beteckning för ngt som befinner sig omkring ngt l. ngn.

a) (†) utom i ssg- om ngt som höljer l. avgränsar ngt.

- (*Människo-)*Äggets skal eller omgifning. CEDERSCHIÖLD QvSlägtl. 1:149 (1836).

2.b)

BETYDELSE: om område l. bebyggelse omkring en plats l. om sammanfattningen av de föremål l. personer som befinna sig omkring ngn l. ngt; i pl.: (områden l. trakter i) området kring en plats.

(Han) började vid dagsljuset närmare betrakta sin omgivning (Dvs. sitt rum med däri befintliga föremål). CF DAHLGREN 4:125 (1831).

- Glad hon tog dem (dvs. buketterna) mot af sin oomgifning. WENNERBERG 1:91 (1881).
- Göteborg med omgifningar. ROTH 2 *Geogr.* 48 (1884).
- Det har påståtts .. att eldsvåda utgjorde en allvarlig fara för omgivningen (*kring fabriken*) HELLSTRÖM Malmros 72 (1931).

2.b.slutet) särsk. oeg. l. bildl., om den yttre miljö (o. de allmänna yttre levnadsförhållanden) vari ngn lever, den krets av personer som ngn brukar var tillsammans med l. ha att göra med, ngnns grannar o. d.; i pl. förr äv.: personer tillhörande ngnns miljö. Alla dessa (*brottslingar*) voro Catilinas närmaste omgifningar och förtrogna. RITTERBERG Sall. 20 (1832).

- Den utmärkta högaktning, hvilken den hädangångne åtnjöt hos sin omgifning. JJ NERVANDER 1:83 (1839).
- Han satte i arbete hela sin omgifning, än till skriftgöromål, än (osv.) TEGNÉR Armfelt 1:21 (1883).
- (Han) kom .. i ett kyligt förhållande till omgivningen. HALLSTRÖM HÄnd. 81 (1927).

3)

BRUK: *kortsp.*

BETYDELSE: till II.

- Gifves oriktigt kan förhanden begära omgifning. HbiblSällsk. 1:276 (1839).
- SUNDÉN (1887).

Bilaga 6

Oxford English Dictionary

environment

1. The action of environing; the state of being environed. (With quot. cf. ENVIRON v. 4.)

1603 HOLLAND *Plutarch's Mor.* 1009, I wot not what circumplexions and environments [*orig.* περιελεῦσεις].

2. *concr.* a. That which environs; the objects or the region surrounding anything.

1830 CARLYLE in *For. Rev. & Cont. Miscell.* v. 34 Baireuth, with its kind picturesque environment. 1831 CARLYLE *Sart. Res.* II. i. (1871) 56 The whole habitation and environment looked ever trim and gay. 1867 FROUDE *Short Stud.* (1883) IV. §2. i. 166 The flame..burnt hot in my own immediate environment. 1872 BLACKIE *Lays Highl.* Intro. 37 The environment of this loch put me in mind of Grasmere. 1956 P. S. SEARS in W. L. Thomas *Man's Role in changing Face of Earth* II. 473/1 The situation is clouded by a widespread confidence that this impact of man upon environment can continue indefinitely. 1967 K. MELLANBY *Pesticides & Pollution* II. 31 Perhaps the most obvious way in which man has contaminated his environment is by polluting the air with smoke. 1968 *Biol. Conservation* I. 70/1 EDF is attempting to establish..a body of common law under which the general public can assert its constitutional right to a viable, minimally-degraded, environment. *fig.* 1862 SHIRLEY *Nugæ Crit.* 278 What is poetic in the story is disengaged from its casual environment. 1870 M. CONWAY *Earthw. Pilgr.* xxv. 300 Every belief has an environment of related beliefs.

b. *esp.* The conditions under which any person or thing lives or is developed; the sum-total of influences which modify and determine the development of life or character.

1827 CARLYLE *Misc., Goethe* (1869) 192 In such an element with such an environment of circumstances. 1855 H. SPENCER *Princ. Psychol.* (1872) I. III. iii. 301 The division of the environment into two halves, soil and air. 1874 SIDGWICK *Meth. Ethics.* v. 167 The organism is continually adapted to its environment. 1881 ROMANES in *Fortn. Rev.* Dec. 740 Environment—or the sum total of the external conditions of life.

c. *spec. in Phonetics.* (See also quot. 1951.)

1951 Z. S. HARRIS *Methods Struct. Ling.* II. 15 The environment or position of an element consists of the neighbourhood, within an utterance, of elements which have been set up on the basis of the same fundamental procedures which were used in setting up the element in question. 1960 *Medium Ævum* XXIX. 27 There was evidently a phonemic distinction between forms which ultimately had the assimilated consonant and those which did not, even in the environment of front vowels. 1963 *Amer. Speech* XXXVIII. 50 Consonant and pause probably made up just about this percentage of environments for all finals. 1966 *Ibid.* XLI. 258 In all other phonetic environments.

d. *Art.* A large structure designed to be experienced and enjoyed as a work of art with all (or most) of one's senses while surrounded by it, rather than from outside.

1962 *Listener* 5 Apr. 603/3 Last summer, at the Martha Jackson gallery in New York, there was an exhibition of 'environments, situations, places'. 1970 *New Yorker* 3 Oct. 93/1 About the only idea that everyone present did agree on was Whitman's suggestion that the Pepsi

pavilion be an 'environment' in which visitors could create their own experience. **1977** *Times* 19 Aug. 12/5 In the jargon of modern art, an environment is a work of environmental art: a form of art that encompasses the spectator instead of confronting him with a fixed image or object. **1979** *United States 1980/81* (Penguin Travel Guides) 427 Along Haight Street the trees are decorated with Japanese parasols to create 'environments'.

3. attrib., as environment area, control, minister.

1963 *Daily Tel.* 28 Nov. 16/2 The future pattern of cities should be conceived as a patchwork of 'environment areas' of residence, commerce or industry from which traffic other than that concerned with the area would be excluded. **1968** *Listener* 26 Sept. 393/2 A house to Bucky is an environment control. **1970** *Times* 27 Oct. 2/7 (*heading*) Mr. Walker defines role of environment minister.

ADDITIONS SERIES 1993

Add: [2.] e. *Computing*. The overall physical, systematic, or logical structure within which (a part of) a computer or program can operate; the particular combination of operating system, software tools, interface, etc., through which a user operates or programs a system.

1961 *Communications Assoc. Computing Machinery* IV. 23 (*heading*) CL-1, an environment for a compiler. *Ibid.* 27/2 We have used the term 'programming system' to refer to a compiler operating within such an appropriate environment. **1964** *Proc. Nat. Conf. Assoc. Computing Machinery* XIX. E2.3. 11/1 Great strides have been made in the last few years toward furnishing sophisticated tools to the users, programmers and operators of computers. However, the integration of these tools into a complete, well organized environment is still a major task. **1978** *Computing Surveys* X. 70/1 Several programming methods in a LISP environment can be summarized as involving the use of superimposed languages. **1981** *Computer* Apr. 35/1 This situation would improve if tools were configured to be continuously supportive to the user in actual day-to-day work. Such a configuration is referred to as a software environment. **1986** *Micro Decision* Oct. 34/2 Windows and GEM are bundled with the machine, giving the user a choice of environments.

circumstance, n.

I. That which surrounds materially, morally, or logically.

†1. a. That which stands around or surrounds; the totality of surrounding things; surroundings; environment. *Obs.* (exc. *nonce-use* as in 1832).

a1340 HAMPOLE *Psalter* cxl[i]. 3 Set lord..dure of circumstaunce [*ostium circumstantiæ*] til my lippis [so **1382** WYCLIF]. **c1400** *Test. Love* I. (1560) 277/2 Had I been blind, with myne handes all the circumstaunce I myght well have feeled. **1562** LEIGH *Armorie* (1597) Avj, The description of the Viniet with the circumstance thereof. **1832** TENNYSON *Pal. Art* lxiv, A star that with the choral starry dance Join'd not, but stood, and standing saw The hollow orb of moving Circumstance Roll'd round by one fix'd law.

†b. Circumference. *Obs.*

1509 HAWES *Past. Pleas.* xii. 5 In his hand a ball of right great cyrcumstaunce.

†c. *spec.* **The surrounding sense or context of a passage. *Obs.***

1549 LATIMER *6th Serm. bef. Edw. VI* (Arb.) 167 It is the circumstaunce, and collacion of places that make scripture playne. **1579** TOMSON *Calvin's Serm. Tim.* 168/1 The circumstance of the place, sheweth that Iesus Christ is called Mediatour in respect hereof.

2. a. pl. **The logical surroundings or 'adjuncts' of an action; the time, place, manner, cause, occasion, etc., amid which it takes place; in *sing.* any one of these conditioning adjuncts.**

a1225 Ancr. R. 316 Abuten sunne [= sin] ligge^ð six þinges þet hit helie^ð: o Latin circumstances: on Englisch, heo muwen beon ihoten totagges: persone, stude, time, manere, tale, cause. **a1300** Cursor M. 27158 þe circumstances þat mesurs oft-sithes vr penances..Qua, quate, qui, quare, quam wit, quen. **1530** PALSGR. 141 The tyme, place, maner or some other cyrcumstaunce belongyng to the same. **1603** SHAKES. *Meas. for M.* IV. ii. 109 Neither in time, matter, or other circumstance. **1754** EDWARDS *Freed. Will* II. §8. 76 Unless the different Time be a Circumstance which has Influence.

b. in Grammar. An adverbial adjunct.

1824 L. MURRAY *Eng. Gram.* I. App. 448 It is a rule..never to crowd many circumstances together, but rather to intersperse them in different parts of the sentence.

3. 'The adjuncts of a fact which make it more or less criminal; or make an accusation more or less probable.' (J.) Cf. *circumstantial evidence.*

1580 LYLY *Euphues* (Arb.) 436, I knowe not by experience, and yet I beleuee by circumstance. **1581** LAMBARDE *Eiren.* IV. v. (1588) 502 The circumstances of an acte doe either aggrauate or diminish the offence therein. **1593** DRAYTON *Idea* 291 In ev'ry thing I hold this Maxim still, The Circumstance doth make it good, or ill. **1594** SHAKES. *Rich. III*, I. ii. 77 Vouchsafe..Of these supposed crimes, to giue me leaue By circumstance, but to acquit my selfe. **1612** WEBSTER *White Devil* III. ii, We have nought but circumstances To charge her with, about her husband's death. **1682** SOUTHERNE *Loyal Brother* II. i, Had I a circumstance, a shew of truth I would..drive the sorceress hence. **1747** Col. Rec. Penn. V. 87 There are great Complaints against two of our Traders..the circumstances are very strong.

4. a. The 'condition or state of affairs' (J.) surrounding and affecting an agent; esp. the external conditions prevailing at the time. (Now usually *pl.*) Esp. in phr. (*the*) creature of circumstance(s).

Mere situation is expressed by '*in the circumstances*', action affected is performed '*under the circumstances*'.

c1380 WYCLIF *Sel. Wks.* III. 392 Iche counseile of Crist is comaundement for sumtyme and summe circumstaunsis. **1526** Pilgr. Perf. (W. de W. 1531) 164 All..thynges perteynyng therto as circumstaunces required. **1665** SOUTH *Serm. John* i. 11 Every Hypocrite..under the same Circumstances would have infallibly treated Him with the same Barbarity. **1711** SHAFTESBURY *Charac.* IV. §3 (1737) I. 147 The past Actions and Circumstances of Mankind. **1745** W. HARRIS in *Private Lett. 1st Ld. Malmesbury* I. 19 A..march attended with the severest circumstances of weather and roads. **1768** STERNE *Sent. Journ.* II. *Versailles*, I am governed by circumstances..I cannot govern them. **1769** Junius, *Lett.* ix. 39 Your administration has driven us into circumstances of equal distress. **1826** DISRAELI *Viv. Grey* VI. vii. 369 Man is not the creature of circumstances. Circumstances are the creatures of men. **1827** J. C. & A. W. HARE *Guesses at Truth* 1 Man without religion is the creature of

circumstances. [1836 R. OWEN *New Moral World* I. vii. 37 Man is the creature of the circumstances in which he is placed.] 1856 FROUDE *Hist. Eng.* (1858) I. ii. 140 Who found himself in circumstances to which he was unequal. 1862 RUSKIN *Munera P.* (1880) 17 The desire to obtain the money will, under certain circumstances, stimulate industry. 1862 [see CREATURE 5]. 1866 R. BROUGHTON *Cometh up as Flower* i. 1 As comfortable as circumstances will permit. 1872 E. G. WHITE *Testimonies for Church* No. 21. 65 If we are creatures of circumstance, we shall surely fail of perfecting Christian characters. 1875 JEVONS *Money* 13 By custom or the force of circumstances. 1929 *Sat. Rev.* 20 July 78/2 Theresa is the creature of circumstance. 1947 W. S. MAUGHAM (*title*) *Creatures of circumstance*.

b. without a or pl.: now poet. or rhet.

1602 SHAKES. *Ham.* I. iii. 102 You speake like a greene Girle, Vnsifted in such perillous Circumstance. 1713 STEELE *Englishm.* No. 49. 314 Under this Circumstance, I. have lately been converted. 1742 YOUNG *Nt. Th.* II. 91 Who does the best his circumstance allows, Does well. 1821 BYRON *Sardan.* III. i, All are the sons of circumstance. 1887 RIDER HAGGARD *She* xviii, Nor can he count the airy threads that weave the web of circumstance.

5. esp. Condition or state as to material welfare, means. Now always pl. in easy, good, reduced, straitened, circumstances, etc.

a1704 T. BROWN *Praise of Wealth* Wks. 1730 I. 85 Despicable in circumstance. 1716 ADDISON *Freeholder* No. 42 When men are easy in their circumstances, they are naturally enemies to innovations. 1794 GODWIN *Cal. Williams* 292 His circumstances were narrow. 1844 LD. BROUGHAM *A. Lunel* I. xxxviii, Born of noble family..reduced in its circumstances. 1872 E. PEACOCK *Mabel Heron* I. i. 7, I am afraid he is in very bad circumstances still. 1879 FROUDE *Cæsar* v. 41 A country gentleman in good circumstances.

II. Words or work made about anything.

6. Circumstantiality of detail; detailed and hence (formerly) circuitous narration; circumlocution, beating about the bush, indirectness. arch.

1509 HAWES *Past. Pleas.* (1845) 59 Poetes..tell theyr tale with al due circumstance. 1580 BARET *Alv.* C 543 To use great circumstance of woordes, to goe about the bushe, *circuitions* *vti.* 1596 SHAKES. *Merch.* V. I. i. 154 You..herein spend but time To winde about my loue with circumstance. 1611 TOURNEUR *Ath. Trag.* I. iv, Time cuts off circumstance; I must be briefe. 1795 SOUTHEY *Joan of Arc* III. 362 Such tale Minutely told with accurate circumstance. 1851 HELPS *Friends in C.* I. 33 Has not each case its specialities, requiring to be argued with much circumstance. *with pl.* 1597 BACON *Ess. Discourse* (Arb.) 22 To vse too many circumstances ere one come to the matter.

7. a. The 'ado' made about anything; formality, ceremony, about any important event or action. without (†out of), circumstance: without ado or ceremony, unceremonious(ly), abrupt(ly). arch.

Chiefly preserved by Shakespeare's 'pomp and circumstance'.

c1386 CHAUCER *Knt.'s T.* 1405 His sacrifice he dide..fful pitously with alle circumstance. 1541 *Act 33 Hen. VIII*, c. 12 §8 The solemne and dew circumstance of the execucion. 1604 SHAKES. *Oth.* III. iii. 354 Pride, Pompe and Circumstance of glorious warre. 1611 — *Wint. T.* v. i. 90 His approach (So out of circumstance, and suddaine) tells vs, 'Tis not a Visitation

fram'd, but forc'd. **1609-38** HEYWOOD *Rape Lucr.* Wks. 1874 V. 209 Shall we to horse without circumstance? **1805** SOUTHEY *Madoc in Azt.* ii, Solemnity and circumstance And pomp of hellish piety. **1819** S. ROGERS *Human Life* 801 Busy and full of life and circumstance. **1855** PRESCOTT *Philip II*, II. iii. 231 It was done with great circumstance. **1872** BLACK *Adv. Phaeton* xx. 280 All the pomp and circumstance of a tournament. *with pl.* **1615** STOW *Chron., Q. Eliz.* an. 1586 Skinke..without any circumstances condemned him to be thrown..into the Reine.

†b. Importance, moment (of any matter). Obs.

1586 A. DAY *Eng. Secretary* II. (1625) 102 Matter of more circumstance then by every one is considered. **1613** BEAUM. & FL. *Coxcombe* V. i, It seems here your businesse is of deeper circumstance Then I conceived it for. **1676** OWEN *Worsh. God* 53 What is of circumstance in the manner of its performance?

c. In U.S. colloq. phrases: not a circumstance to, nothing in comparison with; a mere (or remote, poor) circumstance, a person or thing of little or no importance.

1836 *Crockett's Yaller Flower Almanac* 19 Orson, the wild man of the woods, is nothing to him—not a circumstance. **1838** FLAGG *Far West* I. 145 The race of John Gilpin or of Alderman Purdy were, either or both of them, mere circumstances to ours. **c1840** in Thornton *Amer. Gloss.* (1912) II. 969 I'm a little specimen, as you see, a remote circumstance, a mere yearling. **1845** S. JUDD *Margaret* II. v. 284, O, it an't a circumstance to what it used to be. **1899** 'MARK TWAIN' in *Harper's Mag.* (1914) Dec. 10/1 Next comes King John, and he was a poor circumstance. **1901** HARBEN *Westerfelt* xvi. 219 'Mother told me he often drove you out home.' 'Oh, la, that ain't a circumstance, Harriet! He used to come out home mighty nigh every day or night.' **1903** *Nation* (N.Y.) 1 Oct. 258 Undigested securities are not a circumstance to undigested political principles.

III. That which is non-essential, accessory, or subordinate; a detail, a particular.

8. That which is not of the essence or substance: philosophically, the phenomenal part, the sum of the accidents or attributes; sometimes (with pl.) an attribute; popularly what is adventitious or casual. Obs. or arch.

1593 SHAKES. *2 Hen. VI*, v. ii. 39 He that loues himselfe, Hath not essentially, but by circumstance The name of Valour. **1599** DAVIES *Nosce teipsum* II. lxiv, Sense outsides knowes, the Soule through all things sees, Sense Circumstance, she doth the substance view. **1685** *Gracian's Courtier's Orac.* ii, The substance is not enough, unless it be cloathed with its circumstances. **1702** *Eng. Theophrast.* 378 In all things the circumstance is as necessary as the substance, nay, and more. **1875** SEARS *Serm. & Songs* 308 When..this outward circumstance of clay [has] passed away from us for ever.

9. Subordinate matters or details: strictly matters 'appendant or relative to a fact' (J.), viewed as extraneous to its essence, but passing into the sense of 'Subordinate parts of the fact, details'. †a. without a or pl. Obs.

1393 GOWER *Conf.* I. 180 The mater of her tale tolde With all the hole circumstaunce. **c1500** *Lancelot* 416 His drem al hail he haith disclossit; The houre, the nyght, and al the cercumstans. **1602** SHAKES. *Ham.* v. ii. 2 You doe remember all the Circumstance. **1671** MILTON *Samson* 1557 Tell us the sum, the circumstance defer. **1722** DE FOE *Plague* (1756) 260 The Danger of Death not left out of the Circumstance of Sickness.

b. a circumstance (with pl.): An accessory matter, a matter appertaining, relative, or subordinate; a particular, a detail.

1303 R. BRUNNE *Handl. Synne* 12425 Clerkys kalle hem [smale synnes] ‘cyrumstaunces’, To þe grete synne are þey puruyaunces. **1414** BRAMPTON *Penit. Ps.* lvi. 22 No prevy sore, Ne circumstaunce that longyth ther tyll. **1586** THYNNE in *Animadv.* Introd. 71 The etymon of the name, and other circumstances belonging thereto. **1594** PLAT *Jewell Ho.* III. *Chem. Conclus.* 12 If there be any that [can] say more in the circumstances of butter, I hope their dairies be greater than mine. **1664** POWER *Exp. Philos.* III. 170 Many ticklish Curiosities, and nice Circumstances there are to perform this Experiment exactly. **1680** ALLEN *Peace & Unity* 7 Undetermined circumstances of Order or Worship. **1725** SWIFT *Drapier's Lett.* iv, The sentence of death with all the circumstances of hanging, beheading, quartering, embowelling and the like.

†c. A material adjunct, appendage, appurtenance, matter, or thing belonging. Obs.

1587 HOLINSHED *Chron.* III. 1409/2 The powder and pellets in a box..the coverlet, with the rest of the circumstances therevnto appertaining. **1685** EVELYN *Diary* 15 July, He [Monmouth on the scaffold] would not make use of a cap or other circumstance. **1765** COWPER *Lett.* 24 June, The river Ouse is the most agreeable circumstance in this part of the world. **1792** A. YOUNG *Trav. France* 113 The most interesting circumstance of their farms is the chicory.

10. An event viewed as a detail of some narrative, or history, or of the general course of events; an incident, an occurrence; a matter or fact (properly of a secondary or subordinate kind).

In this use ‘circumstance’ tends to be entirely emptied of its etymological meaning, and to become merely a vaguer expression for ‘fact’, ‘event’. It is frequently so used in apposition to a substantive clause, as in quot. 1850.

1586 A. DAY *Eng. Secretary* II. (1625) 13 They being together..argueth the circumstance of his going to N. to be but a meere disguising. **1678** BUTLER *Hud.* III. I. 491 If but one word be true..Or but one single Circumstance In all th' Apocryphal Romance. **1704** ADDISON *Italy, Florence*, The Conqueror's weeping for new worlds, or some other..circumstance of his history. **1802** M. EDGEWORTH *Moral T.* (1816) I. xviii. 147 Every circumstance..likely to happen. **1807** HUTTON *Course Math.* II. 365 This circumstance therefore agrees nearly with the theory. **1848** DICKENS *Dombey* xlix, An appeal to arms..rendered necessary by any unforeseen circumstance. **1850** M^cCOSH *Div. Govt.* III. ii. (1874) 365 The circumstance has often been..dwelt on by divines, that Ungodliness is the universal sin of humanity.

surrounding, vbl. n.

I. The action of the verb SURROUND.

†1. Overflowing, inundation. Obs.

1449 in Fulman *Rerum Anglic. Script. Vett.* (1684) I. 524 Because of surundyng of waters. **1572** HULOET, Surrunding, or ouerflowing of water.

2. The fact of being around or encompassing. rare⁰.

1775 in ASH.

II. That which surrounds.

3. *pl.* Those things which surround a person or thing, or in the midst of which he or it (habitually) is; things around (collectively); environment.

1861 *Q. Rev.* Oct. 471 We know more about Plutarch's personal history and surroundings [etc.]. **1861** SMILES *Engineers* VI. i. II. 6 The place remained comparatively rural in point of size and surroundings. **1873** HAMERTON *Intell. Life* XII. i. (1876) 431 That which we are, is due to the accidents of our surroundings. **1884** F. TEMPLE *Relat. Relig. & Sci.* iii. (1885) 81 My character..has not come out of the antecedents and surroundings according to any fixed law. **1891** FARRAR *Darkn. & Dawn* lxii, We cannot blame him too severely if, in such an age and such surroundings, he had been stained by the vices in the midst of which he lived.

4. A number of persons standing around; a body of attendants; entourage.

1877 FROUDE *Short Stud.* (1883) IV. I. ii. 22 The wealthiest peer in England did not..appear in public with a more princely surrounding. **1891** *Daily News* 22 Jan. 3/4 Their games were watched with much interest by a surrounding of Southerners.

b. *pl.* Persons surrounding or attending upon a person.

1894 *Daily News* 31 Dec., I have now received particulars of the death from the immediate surroundings of the King. **1907** *Verney Mem.* I. 118 They lived on their estates and did their duty by their surroundings.